

TOVERBERG

40

JAARGANG 11 / 1 LENTE 2016

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

"Ieder mens die genoeg schept in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem
0498/73.58.73
hetbeleefdegenot@scarlet.be
BTW BE 0893.747.805
Rek. BE71 0014 8517 3969
www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie: Roland Ranson, Bart Mađou

Werkten ook mee: Staf de Wilde,
Els Vermeir, Hans Vanhulle,
Johan Debruyne, Marie-Claire Devos,
Marie-Rose D'Haese

Kaŕt: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Mađou

Foto's: Paul Descamps, Andrée, Callier,
Bart Mađou

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het
begin van elk jaargetijde. Een abbonement
nemen kan door lid te worden
van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5  

De auteurs zijn verantwoordelijk voor
hun bijdragen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Interview Tine Spriet	5
Geschiedenis Het Beleefde Genot	16
Aangestreept	19
Book on the hill	21
De verjaardag	23
Elsenspels	24
Verwilderd	34
Waarheid & herinnering	35
Beleefd	38
Te beleven	39
In Memoriam Martin Carrette	42
Voorwoord bij een dichterschap	44
Gedicht	46
Chapeau!	47
Selectieve zelfbiografie	58
Favoriete boek	63
De leesgroep	65

Woord vooraf

Beste lezer

Met dit nummer 40 van uw favoriete tijdschrift beginnen we met een zekere vorm van trots aan onze elfde jaargang. U bent ondertussen deelgenoot geweest van onze 'festiviteiten' naar aanleiding van ons 10 jarig bestaan. Wij zijn u dankbaar voor uw trouw en zoals u waarschijnlijk wel kunt bevroeden zullen bovengenoemde feestelijkheden blijven afstralen op het hele volgende culturele jaar.

Wat de vorm betreft, zult u merken dat de kافت van Toverberg, zoals elk jaar trouwens, in een nieuw kleedje werd gestoken. Wij hebben zoals altijd een beroep gedaan op grafica **Rika Van Dycke** en ook dit keer, u zult het met mij eens zijn, kunnen we opnieuw spreken van een enig kunstwerkje.

Ook binnenin is er een wijziging te bespeuren. De rubriek 'De eerste zin' vervalt en wordt vervangen door een nieuwe rubriek '**Aangestreept**'. In deze nieuwe rubriek wordt u geconfronteerd met een aantal passages door ondergetekende letterlijk met potlood aangestreept in een al dan niet literair werk dat om de een of andere reden ooit heel wat indruk maakte. De aangestreepte teksten worden al dan niet van commentaar voorzien en zouden u, beste lezer, ertoe moeten aanzetten eventjes stil te staan bij die wijsheden en u in het ultieme geval moeten aansporen het werk en de auteur van dichterbij te bekijken.

Hans Vanhulle wijkt dit keer in zijn rubriek **Book on the hill** af van zijn gewoonte en bespreekt (uitzonderlijk of niet, de toekomst zal het uitwijzen) in plaats van een boek een film. Dat hij even verknocht is aan de zevende kunst blijkt maar al te duidelijk uit zijn bijdrage.

Voor de rest gaan we dus gewoon door op ons elan van de laatste tien jaar. We openen met een **interview** met keramiekkunstenares **Tine Spriet**. In De **Verjaardag** zingt dichter **Bart Mardou** in hoge toonaarden de lof van de helaas reeds lang overleden Russische coryfeeën Anna Achmatova en Marina Tsvetajeva. In **Elsenspingsels** heeft **Els Vermeiren** het over De Asielzoeker, **Staf de Wilde** kan het in **Verwilderd** best vinden met neodarwinist Richard Dawkins. Hij te kent ook voor de hommage aan onze overleden dichter in residence van 2015 Martin Carrette en neemt dit jaar die functie van Martin

over. Zijn eerste gedicht wordt voorafgegaan door een korte inleiding op het dichterschap. Ook **Johan Debruyne** zet opnieuw zijn beste beentje voor in **Waarheid & Herinnering**. En in **Chapeau** laat **Marie-Rose D'Haese** zich ook dit keer niet onbetuigd. Zij analyseert de Napolitaanse romans van Elena Ferrante en neemt er haar spreekwoordelijk hoed diep voor af. Dat **Bart Madou** een aantal jaren in Kamponde verbleven heeft en waar die negorij nu precies te situeren valt, onder andere dat leest u in zijn **selectieve zelfbiografie**, dit keer onder de letter K. Dat hij ook instaat voor de rubrieken **Beleefd** en **Te Beleven** is ondertussen ook al een tienjarige traditie. In **Het favoriete boek** haalt **Albert Dhont** een pareltje uit de Duitse literatuur van onder het stof. Hij prijst op uitbundige wijze dit (helaas) nog altijd zeer actuele literaire kleinood. En tenslotte deed ook **de leesgroep** wat van hen verwacht wordt: helaas kon 'De Omwegen' van Jeroen Theunissen niet iedereen overtuigen.

Roland Ranson

Ruimte laten voor het onverwachte

Interview Roland Ranson & Bart Madou

Interview met Tine Spriet

Als we aankomen loodst de gastvrouw ons onmiddellijk mee naar het bureau van haar echtgenoot, Paul. Daar worden we geconfronteerd met haar handelsmerk: geboetseerde vrouwenfiguren, het resultaat van 20 jaar artistiek werk. En we merken duidelijk de evolutie. De speelse beeldjes zijn de oudste, maar langzaam aan is de vorm veranderd. Werd er destijds gepatineerd met kleurpigmenten en boenwas, zo zijn er de laatste jaren engobes, oxides en glazuren bijgekomen als afwerking. Ook werk van andere cursisten van Elefteria kunnen we hier bewonderen. Wat bijzonder in het oog springt, is een werk van Geert Opsomer dat een ereplaats heeft in de huiskamer. Het zijn twee houten blokken die bekleed zijn met vilt en de titel 'Ik volgde u naar binnen' dragen.

Nog steeds in de weer bij Elefteria?

Voor het ogenblik niet meer. Na mijn jarenlange inzet als bestuurslid voelde ik de nood om wat gas terug te nemen en mij te focussen op de essentie, namelijk boetsen. Ik geniet nu vooral van het artistiek bezig zijn en de mooie herinneringen die ik aan Elefteria overhoud.

Wanneer ben je met boetseren begonnen? Van jongs af aan?

Ik heb mijn passie voor boetseren gevonden toen onze kinderen naar de lagere school gingen. Mijn echtgenoot Paul botste in de bibliotheek van Zedelgem op flyers van Elefteria, en hij moest onmiddellijk aan mij denken. Hij wist immers dat ik al enige tijd op zoek was naar een hobby waarin ik mijn creativiteit kwijt kon.

Foto: Paul Descamps

In Elefteria heb ik mijn lesgevers Yvi Debacker en haar vriend Jozef Van Mierlo ontmoet. Zij hebben mij geleerd dat je eerst de vormen van een lichaam moet kennen voordat je je fantasie de vrije loop kan laten. Hierbij was het vooral belangrijk om te leren kijken, om de verhoudingen van het lichaam te leren kennen en om die vorm te leren geven in de kleimaterie.

Ben je van hier afkomstig?

Ik ben opgegroeid in Snellegem. Ik ben een boerendochter, de oudste uit een gezin van twee meisjes. Mijn ouders wonen nog steeds op de boerderij in Snellegem.

Is je zuster ook artistiek?

Mijn zus heeft voor mijn verjaardag ooit een tekening gemaakt. Ik vond die echt mooi, maar daar is het voor haar voorlopig bij gebleven. Zij beschouwt tekenen niet echt als een hobby.

Hebben je ouders daar een rol in gespeeld?

De vrouwen in mijn familie hebben gouden handen. Mijn moeder is een zeer handige vrouw, die enorm vaardig is in de keuken, en die naast naaien en handwerk ook meubels restaureert. Mijn grootmoeder heeft zich tijdens haar leven verdiept in de kunst van het kantklossen. Ik heb die gouden handen geërfd, maar ik gebruik ze om te boetseren.

En het nageslacht?

Bij hen zit het niet zozeer in de klei. Hun talent ligt meer op het vlak van de literatuur en de politieke wetenschappen. Onze dochter van 28 en onze zoon van 25 hebben ondertussen het nest verlaten. Ze gingen studeren in Gent en ze zijn onder andere verliefd geworden op die stad.

Waar ben je naar school geweest?

Ik heb mijn secundair onderwijs gevolgd in Brugge, en daarna heb ik verpleegkunde gestudeerd aan het Sint-Jansinstituut.

Heb je daarna academie gevolgd?

Neen, alles wat de artistieke vormgeving van het menselijk lichaam betreft, heb ik geleerd van Yvi Debacker.

Je bent dus verpleegster?

Jazeker. Ik heb 15 jaar in het AZ Sint-Jan in Brugge gewerkt. Daarna ben ik overgeschakeld naar de sector palliatieve zorg. Na enkele jaren in het *Heidehuis* als palliatieve thuiszorgverpleegkundige werk ik momenteel in de palliatieve eenheid *De Vlinder* in het Sint-Franciscus Xaveriusziekenhuis in Brugge.

Zwaar werk?

Dat is een vraag die mij vaak gesteld wordt. Volgens mij is de dood een essentieel onderdeel van het leven, maar dit blijft een gevoelig onderwerp dat vaak in de taboesfeer hangt. Hoewel de moderne geneeskunde heel veel kan, blijven de waardigheid en de levenskwaliteit van ernstig zieke mensen nog te vaak onderbelicht. In mijn beroep kan ik door detailzorg bijdragen tot een menswaardig afscheid, en daarbij intense momenten van schoonheid en verdriet meemaken. Ik fiets altijd met mijn elektrische fiets naar het werk, zo kan mijn geest uitwaaien na een werkdag.

Even terug naar de 'kunst'. Heb je voorbeelden waar je naar opkijkt?

Elke kunstenaar heeft inspiratiebronnen nodig. Ik houd ervan om te stelen met mijn ogen, observeren is voor mij puur genieten. Zo hebben de Kunstroute in Kortemark en kunstbeurzen in Gent en Knokke mij in het verleden al geïnspireerd. Ook het werk van Dirk De Keyzer, Gerda De Jonghe en Rietje Geurts spreekt mij aan.

Als ik in Parijs ben, ga ik ook steeds op ontdek-

Foto: Paul Descamps

kingstocht in musea. Mijn echtgenoot is ook ongelooflijk geboeid door cultuur, en hij heeft vaak een voortrekkersrol in onze museumavonturen. Enkele artistieke hoogtepunten waar ik tijdens onze reizen echt stil van werd, zijn "De denker" van Auguste Rodin, "David" van Michelangelo in Firenze en de werken van Van Gogh in Amsterdam. Frankrijk is nog steeds onze geliefkoosde reisbestemming.

En kom je daar in contact met beelden of keramiek?

In het zuiden van Frankrijk komen we vaak ateliertjes tegen, en daar loop ik altijd binnen. Vorige zomer zijn we bijvoorbeeld naar Bretagne geweest, en daar was het net zo.

Vooraf weet je niet waar naartoe?

Natuurlijk wel, maar ik vind het belangrijk dat er altijd ruimte is voor het onverwachte. Zo kwam ik vorige zomer een keramiekatelier tegen tijdens een wandeling. Ik ging binnen en ik zag een oudere vrouw die potten draait. Ik was onder de indruk van haar werk, en ik vroeg haar hoe ze op het idee kwam om haar aardewerk op die manier af te werken.

Ze sprak over Caïn de Gavrinis in Larmor Baden, Morbihan Bretagne en nodigde me uit om goed om me heen te kijken in de streek. Er waren daar namelijk oude grotten en archeologische sites die haar inspireerden. Uiteraard hebben wij die grotten en sites nadien bezocht, waardoor de omgeving als inspiratiebron voor ons heel duidelijk werd. Ik vind het fantastisch hoe een omgeving inspirerend kan werken, ik sta daar verstomd van en ik word er stil van. Dat kan mij echt raken.

Over reizen gesproken, ga je veel op reis? Klassieke bestemmingen? Citytrips?

Ik ga elk jaar op reis met Paul, soms worden wij vergezeld door een bevriend koppel. Ik zoek erg graag de natuur op. De rust die van de natuur uitgaat valt niet te evenaren en kan mijn hoofd vrijmaken. Boetseren is erg belangrijk voor mij, maar ook de natuur is een uitlaatklep. Ze zijn voor mij allebei een bron om me aan te laven, iets waaraan ik me kan opladen om er opnieuw tegen te kunnen. Boetseren en de natuur gaan bij mij hand in hand. Ik hoef op zich geen verre reis te maken om te kunnen genieten van de natuur. Denk maar aan de streek van Cap Blanc-Nez en Cap Griz-Nez, Wimereux.

Ben je voortdurend bezig met je kunst?

Kunst is voor mij een constante in mijn leven. In het verleden had ik een vaste boetseeravond in Elefteria, die avond was heilig voor mij. Vandaag laat ik mij leiden door mijn innerlijke creativiteit, een drijvende kracht die mij steeds weer naar de klei doet grijpen.

En werk je dan nog verder thuis?

Soms kan ik echt niet stoppen. Dit is waarschijnlijk wat kunstenaars in de loop van de geschiedenis de 'muze' genoemd hebben. Zo'n muze kan soms dagenlang door mijn hoofd spoken.

Doe je nog iets anders dan boetseren? Tekenen bijvoorbeeld?

Neen, ik kan mijn verhaal kwijt in het boetseren.

Schilderen?

Neen, ik ben echt verknocht aan de klei.

Hoe ga je tewerk? Opbouwend?

Yvi Debacker heeft mij geleerd om rolletjes te maken en die dan te verbinden. Het gebeurt ook wel eens dat ik met een deegrol de klei mooi platrol en van daaruit vertrek. Ik ben er zeker van dat ik nooit zal vertrekken vanuit een massieve blok klei, want dan moet je die achteraf uithollen. Ik werk liever opbouwend.

Je hebt een duidelijke voorkeur voor de vrouwenfiguur.

De vrouwenfiguur voelt voor mij heel vertrouwd. Eerst en vooral voel ik me hiermee verbonden vanuit mijn eigen vrouw-zijn. Daarnaast ben ik in mijn werkomgeving hoofdzakelijk omringd door vrouwen. Ook in de cursussen die ik gevolgd heb, is het publiek overwegend vrouwelijk. Voor mij is het vrouwelijke overigens sterk verbonden met de natuur.

In het najaar heb ik de cursus The Artist's way gevolgd. Die cursus werd gegeven door Vera Delbeke in Bekegem en is gebaseerd op het programma van de Amerikaanse Julia Cameron. De opzet van deze cursus is om kunstenaars bewust te maken van wat hen kan helpen om tot volle ontwikkeling te komen en om te floreren in hun creativiteit.

Mede dankzij schrijfp opdrachten en uitstappen naar o.a. het MAS in Antwerpen ontdekte ik nog meer over mijn eigen creativiteit. Ik vond het bijzonder boeiend om te ervaren wat mijn drijvende kracht is als kunstenaar. Ik heb mijn invloeden leren kennen, en die cursus heeft mij ook geholpen om mijn inspiratie en dromen aan te wakkeren. Ik denk dat ik er ook zelfverzekerder door geworden ben. Het resultaat? Na lang aarzelen heb ik mijn eigen keramiekoven gekocht, en schreef ik me in voor een cursus bij Sabine Deroo, waar ik voor het eerst in contact kwam met gietklei en mallen maken.

Ja, dat eigen oventje, een droom voor elke keramist?

Dat denk ik wel. Ik heb de keramiekoven laten keuren en in orde laten brengen. Ik heb ook tips gekregen om de oven goed te gebruiken, en ik heb een thermocomputer aangeschaft. Intussen kan ik vlot met de keramiekoven overweg.

En de literatuur? Lees je veel?

Ik lees voornamelijk op vakantie. Mijn dochter heeft taal- en letterkunde gestudeerd, en zij geeft mij af en toe tips over welke boeken de moeite waard zijn. Mijn echtgenoot en mijn zoon zijn ook echte boekenwormen. Daarnaast kan poëzie bij mij een gevoelige snaar raken, en kan ik mij ook laten ontroeren door muziek.

Heb je grootse toekomstplannen? Wat zou je nog willen verwezenlijken?

Ik hoop dat ik nog lang gezond mag blijven en levensvreugde mag blijven ervaren met de mensen die ik graag zie. Levensplezier en genieten van het leven zijn essentieel voor mij. Creativiteit is voor mij de meest tastbare invulling van die "joie de vivre".

Tine, hartelijk bedankt voor dit interview

Persoonsgegevens:

Naam: Tine Spriet
Adres: Ieperweg 109, Loppem
Geboren: 17 oktober 1963 te Varsenare
Burg. Stand: gehuwd met Paul Descamps
moeder van Ellen en Benjamin
Beroep: verpleegkundige, halftijds werkzaam in de palliatieve eenheid De Vlinder te Brugge
bijzondere beroepsbekwaamheid verpleegkundige in palliatieve zorg.
craniosacraal relaxatie-therapeute.

Discipline

Het boetseren is mijn grote hobby, mijn uitlaatklep, mijn hulpbron om te ontspannen, om plezier te hebben.

De anatomie van het menselijk lichaam vorm geven in klei en gepaste afwerkingen uitproberen is weer spelen en mijn hartje ophalen...

Opleiding:

Elefteria, autodidact

Tentoonstellingen:

pARTcours, Buren bij Kunstenaars

10 jaar Het Beleefde Genot: het begin

2006 - 2008

door Bart Madou

Op 19 januari **2006** vond de startvergadering van Het Beleefde Genot plaats in de bibliotheek van Zedelgem. De bedoeling was om een literaire kring op te richten. Een achttal geïnteresseerden kwamen daar op af. Merkwaardige vaststelling: vier aanwezigen waren zogenaamde

'aangespoelden' die nu in Zedelgem woonden: Wenduine, Blankenberge, Antwerpen en Dilbeek. En ja, we zouden doorgaan.

Na een tweede vergadering werd beslist: niet enkel literaire maar ook algemeen culturele onderwerpen zouden aan bod komen. Er werden verschillende namen voorgesteld: KLIK Zedelgem (van Kulturele Literaire Kring), Toverberg, Nec plus ultra, Trefpunt,... het werd tenslotte Het Beleefde Genot, een fragment uit een kunstmanifest van Henry Van De Velde¹.

Een opvallend zinnetje uit het verslag van die vergadering: '...Literair salon, max. 2x per jaar...'

De allereerste activiteit was op 4 mei, een lezing door Bart Madou met als titel 'Het schone van de schone schijn' over het culturele en literaire leven in Wenen anno 1906. Er zijn 6 mensen op af gekomen. In het najaar waren er al 32 geïnteresseerden voor wat wij toen een multimediale voorstelling noemden: een avond met dans (op scherm), literaire fragmenten en muziek met als titel 'Ik kus uw handen 1000 maal - Mozart in de literatuur & het geheim van God'.

¹ Van De Velde Henry, Pages de doctrine, 1942

Er werden in dit jaar ook twee uitstappen georganiseerd: een stadswandeling door het fin-de-siècle Brussel met nadien een bezoek aan de tentoonstelling 'Wiener Werkstätte en het Stoclethuis' en een bezoek aan Mons en de tentoonstelling 'De Kelten' in Mariemont. Tussen beide uitstappen bezochten we de tentoonstelling 'Rik Poot' in het concertgebouw en kregen we een rondleiding van Johan Huys in zijn Mozarttentoonstelling. Verder nog een geleid bezoek aan 'Tekenuit / Drawing Lust' in de Kunsthalle Lophem.

In juni 2006 verscheen ook het eerste nummer van Toverberg (24 bladzijden).

Het eerste jaar werd afgesloten met een deficit van 220,73 euro.

Foto: André Callier

In **2007** werd besloten om Het Beleefde Genot om te vormen tot een vzw en vanaf dan schoten we pas goed in gang. Een droomstart eigenlijk met een debat 'Waarom de klassieken lezen'.

Panel: Marijke Verplancke, Muriel Reyserhove en Roland Ranson, alle drie germanisten. Nadien nog vier literaire salons op zondag: 'De ziekte van de dood' van Marguerite Duras' werd integraal vorgelezen door Kaat De Man; 'De meester van Sint-Petersburg: Dostojevski' gebracht door Joris Van Bladel; 'Ik is (niet) een ander – het artistieke zelfportret' door Bart Madou; de vertoning van Schuberts Winterreise (Ian Bostridge & Julius Drake). Ook organiseerden wij zes avondactiviteiten: de films 'De Toverfluit' van Ingmar Bergman, 'Salomé' van Carlos Saura en 'De erfgenamen van Elsschot'. Er was ook een driedelige vormingscyclus 'Hoe Kunst de wereld maakt', over de impact van de Kunst op de maatschappij (BBC reeks). Uitstappen waren er naar 'De schoonheid en de Waanzin', een geleid bezoek aan de tentoonstelling in de O.L.V.-kerk van Brugge; een daguitstap naar Antwerpen 'Antwerpen Literair', een geleide stadswandeling in Antwerpen met Jan Lampo en Mary Druyvelaar afgerond met een bezoek aan het Letterenhuis en in december een geleid bezoek aan de tentoonstelling 'British Vision' in het MSK te Gent.

In 2007 werd ook de uitgeverij Het Beleefde Genot opgericht met een eerste publicatie 'Peterse gedichten' van Bart Madou, geïllustreerd met schilderijen van Carine Vankeirsbilck. Naar aanleiding van dit

gebeuren was er ook een tentoonstelling van de schilderijen in de bibliotheek van Zedelgem.

Vanaf dit jaar verleenden we tevens onze medewerking aan Gedichtendag als 'liseuses in de bib'

In januari **2008** mochten we op interview bij Mark Jansens op Klara.

Een uur lang mochten wij de muziek kiezen (Schubert, Bach, Mahler, Korngold, Mozart, Sjostakovitsj,...) voor het programma 'Brede opklaringen' en tussendoor kregen wij de kans onszelf uitgebreid voor te stellen.

Het jaar 2008 kende zes salons: 'Literair Parijs' door Chris Spatz; 'Wo ich bin ist Deutschland – Thomas Mann', een

lezing door Roland Ranson die hij later mocht herhalen in het boekenwinkeltje INZICHT in ZICHT van Lieve Blondelle in het Genthof te Brugge; 'Gezelle, zielsverrukkend' lezing en voordracht door Albert Dhont; 'De libertijnse librettist – Lorenzo Da Ponte' werd gebracht door Jan Vandekerckhove; 'Camino de Santiago: de oorsprong, de pelgrims en hun patroonheilige' door Mireille Madou en niet te vergeten de huldiging van Gaston Durnez n.a.v. zijn 80ste verjaardag: 'Gaston Durnez over Gaston D'Urnay', een interview met de auteur afgenomen door Roland Ranson.

Er was ook een avondlezing: 'Adagietto – Gustav & Alma Mahler' (Bart Madou) en zes films Orfeo, opera van Claudio Monteverdi; 'Death in Venice' van Visconti en een hommage aan Federico Fellini met 'La strada', 'Otto e mezzo' en 'Giulietta degli Spiriti' en ten slotte 'Artemisia' van Agnès Merlet, dit naar aanleiding van de presentatie van de roman 'Marmerluchten' van Bart Madou.

Uitstappen en bezoeken in 2008: Doornik met een bezoek aan het Museum voor Schone Kunsten met daarna een stadswandeling; 'De zomer van de poëzie', een daguitstap naar de Poëziezomer van Watou en een pianorecital met Mark Erkens bij Piano's Maene te Ruiselede.

Aangestreept

door Roland Ranson

Uit Willem Vermandere, Volle Dagen. Fragmenten uit mijn brieven. Uitg. Lannoo, ISBN 978 94014 2408 0, 399 blz.

[83]

Met je kunst vang je een glimp op van het absolute. Je overstijgt jezelf en de banale wereld. Als je daar eenmaal van geproefd hebt, is terugkeren naar een grauw leventje niet meer mogelijk, alleszins zinloos. Je wil waardig en schoon blijven rijpen en oud worden, uitzuiveren. Al datgene waar je al zo lang mee bezig bent, nog heviger maken. Dat is een geweldige opdracht. Maar intussen moet je met je karkas wel overeind zien te blijven, standhouden.

[101]

Ik lees zelden omwille van het verhaal, 't is me te doen om de taal. Ik zoek meer en meer naar poëzie. Een dichtbundel mag je niet verslinden. Die moet je meenemen op reis, je kunt die achterstevoren lezen, of weg en weer springen, dertien keer je ogen laten vallen op dezelfde bladzij. Zo ben ik met Baudelaire onderweg, Kaváfis, Rilke en menige verzamelbundel.

[109]

We zijn geen mens als we niet meer ontroerd kunnen worden. (...) Maar daartegenover staat de ergernis om de dwaze wereld, als ik geconfronteerd word met de domheid, met wat er allemaal verkeerd loopt. Daar zou ik soms verstrikt in geraken. Jazeker, uit zo'n ergernis kan ook best iets goeds voortkomen, een protestlied bijvoorbeeld. Maar ik wil toch niet dat de ergernis het overheersende gevoel wordt in mijn leven. Veel belangrijker vind ik de deernis, de compassie met het mensdom.

[165]

Het juiste woord zoeken, de nuance, we mogen daar nooit mee ophouden. We moeten onze taal blijven exploreren. 'Koop een goed woordenboek', zei Joseph Brodsky, de Russisch-Amerikaanse dichter-essayist. 'Lees daar regelmatig in, breid je woordenschat uit, anders verschraalt je gedachtengang en verval je in clichés.'

[170]

Artiesten zijn er niet om zich redelijk te uiten, nee, ze moeten zich onredelijk opstellen, alles overdrijven, grotesk uitvergroten, op het gevaar af dat sommigen geërgerd zijn. En vooral: wat ze zeggen, moet teder zijn en meer dan het verstand beroeren.

[174]

Als je niets nieuws te zeggen hebt, moet je zwijgen. Het leven zelf zal je wel nieuwe ideeën brengen, nieuwe wendingen. Laat je maar storen door de buitenwereld, trek het je maar aan wat daar gebeurt, wees erbij betrokken. Daar komt de inspiratie vandaan, denk ik. Uit storing die je toelaat in je leven.

[221]

Ik ben een verzamelaar, iemand die overal ideetjes opscharrelt, ze een beetje oppoetst en er dan mee naar buiten kom, alsof hij zelf het warm water heeft uitgevonden. Goethe bekende: 'Mocht ik alles moeten teruggeven wat ik van anderen gekregen heb, dan zou er weinig of niets overblijven.' (...) Al heel mijn leven gooi ik van alles op mijn composthoop: mijn ontmoetingen met mensen, de boeken die ik gelezen heb, de goede en slechte ervaringen. Dat ligt daar allemaal te gisten in mijn ziel tot je iets daarvan 'te passe' kunt brengen. Zo wordt die composthoop de grote krachtbron van je leven.

[224]

Schrijven is commentaar geven op je tijd, kleur bekennen.

[238]

Zijn we niet allemaal migranten? Wie van ons woont er nog in zijn geboortedorp? We verdienen op een heel andere wijze ons brood dan onze vader en moeder, we hebben vaak totaal andere eetgewoonten, we koesteren ook niet meer die God van onze ouders.

[238]

Mijn beste boeken - vooral biografieën en essays - staan vol potloodstrepen. Toch mag ik niet zeggen dat ik een boekenverslinder ben. Ik ben op een leeftijd gekomen dat ik minstens evenveel tijd moet besteden aan het zelf schrijven als aan het lezen van anderen. Het wordt tijd om mijn eigen synthese te maken.

[263]

We kunnen heel ons leven een klaagzang aanheffen over al de gemiste kansen uit onze jonge jaren, maar dat is absurd. Je moet het altijd doen met je beperkingen. Buig ze om, die beperkingen. Ze zijn de wegwijzers naar jezelf.

[324]

Soms denk ik dat de verbeeldingskracht het goddelijke is in de mens.

[368]

Zoals de postbode in *Il Postino* tegen Pablo Neruda zegt: "Maestro, de poëzie is geen eigendom van de dichter, maar van de mensen die het nodig hebben."

[374]

De monniken weten het al eeuwen: hoe belangrijk de fuga mundi - je terugtrekken uit de wereld - is om jezelf te ontdekken en je te blijven ontwikkelen.

Book on the hill

door Hans Vanhulle

Leviathan door Andrej Zvjagintsev (director)

Het woord "Leviathan" is etymologisch te duiden als "*de kronkelende*". In de Fenicische mythologie, met haar bloeiperiode omstreeks 1200 v. Chr., was Leviathan een zeeslang die de chaos incorporeerde vooraleer een goddelijk principe ordening bracht in de schepping. Later accapareerde het jodendom dit mythologisch gedrocht als de oerslang, die opduikt in het boek Job. In de politieke filosofie van de 17de-eeuwse filosoof Thomas Hobbes is de "Leviathan" de superieure macht, lees de autocraat, aan wie de maatschappij de bevoegdheid toekent om het sociaal contract te stipuleren om alsnog "de oorlog van allen tegen allen" te voorkomen.

Door deze Russische film naar "Leviathan" te noemen schetst Andrej

Zvjagintsev duidelijk het filosofische raamwerk waarin we zijn onomwonden politiek statement over de huidige Russische samenleving en politieke kaste moeten duiden. Een man vecht een ongelijke juridische strijd uit met een corrupt, edoch legislatief justitieel apparaat om de onteigening van zijn huis te voorkomen, waarop een inhalige burgemeester, gesteund door zijn door angst en nepotisme aan elkaar gekluisterde bende, zijn zinnen heeft gezet. Aanvankelijk voelt hij zich gedragen door de juridische bekwaamheid van een Moskouse vriend en jurist, die meent te weten hoe je dergelijke katjes moet geselen. Maar door een cascade van gebeurtenissen wordt de rampspoed overweldigend en verstikkend en leidt finaal tot de ondergang van de protagonist en de totale versplintering van zijn leefwereld en gezin.

De film maakt gebruik van ellipsen, suggestief gebrachte witte vlekken die in een omcirkelende beweging terugkeren en een rechtlijnige interpretatie van het verhaal in de weg staan. Maar die kan de aandachtige kijker wel invullen. Boven de verhaallijn stijgen enkele kort getoonde visionaire sequensen uit die de mythologische enverchure van deze film benadrukken.

"Leviathan" is een ontluisterende bevestiging van het duidelijk deficit aan gerechtigheid en rechtszekerheid in het Rusland van vandaag en tevens een diagnose van een agressieve maatschappij, die zich geprangd weet tussen een penetrante symbiose van demonstratief machisme, domheid en brute macht, waarin ook de officiële orthodoxe kerk een veeg uit de pan krijgt of zich ten minste met de hanigen corrupteert.

Ironisch genoeg werd in de begingeneriek van deze film de steun uitgesproken door "het Russische ministerie van Cultuur". Of hoe een slang ook in zijn eigen staart kan bijten...

Horen, zien en schrijven...

*"Vrijheid kan alleen worden gerealiseerd in de gemeenschap.
Ik kan alleen vrij zijn in de mate waarin anderen vrij zijn."*

"Iedereen die mens is, moet als mens worden erkend."

*Karl Jaspers (1883-1969)
op het congres 'Rencontres Internationales' te Genève in 1946*

De verjaardag

door Bart Madou

Anna Achmatova en Marina Tsvetajeva: 50 en 75 jaar geleden gestorven.

Anna Achmatova (1889 – 1966) en Marina Tsvetajeva (1892-1941), de twee grootste dichters uit Rusland? Wellicht wel en misschien is het geen toeval dat ze in hetzelfde tijdsbestek leefden en werkten.

Twee Russische vrouwelijke dichters, die beiden hartstochtelijk veel van Poesjkin hielden (maar welke Rus niet?), maar hier houdt elke verdere gelijkenis op. Twee totaal verschillende karakters, Sint-Petersburg (Achmatova) versus Moskou (Tsvetajeva), na een kort verblijf in Parijs en Italië steeds in Rusland gebleven (Achmatova) tegenover steeds op de dool: Moskou, Praag, Berlijn, Parijs... (Tsvetajeva). Modernistische poëzie (Achmatova) versus barokke, wat onderwets aandoende rijmen (Tsvetajeva). Gestileerd metrum bij Achmatova, buitensporige beelden bij Tsvetajeva. Achmatova: een dichtende vrouw, Tsvetajeva een vrouwelijke dichter. Tsvetajeva had een grenzeloze bewondering voor Achmatova, Achmatova zag Tsvetajeva nauwelijks staan. In 1916 schreef Tsvetajeva een cyclus van 11 gedichten, 'Gedichten aan Achmatova', de eerste regel van het openingsgedicht: '*O muze van de klaagzang, die de schoonste zijt!*'. Achmatova en Tsvetajeva hebben elkaar eenmaal ontmoet, in 1941, in Moskou. Achmatova heeft er nauwelijks enkele (bitsige) woorden aan verspeeld, voor Tsvetajeva was het toen al te laat.

Anna Achmatova publiceerde haar eerste bundel 'Avond' op 23-jarige leeftijd, maar zij zou pas doorbreken in het literaire wereldje met haar tweede bundel 'Rozenkrans' uit 1914. Haar twee grootste werken 'Requiem' en 'Epos zonder held' schreef zij pas veel later, tussen 1935 en 1940 respectievelijk vanaf 1940 tot 1967. Modigliani maakte tijdens haar verblijf in Parijs verschillende schetsen van haar. Zoals de meeste van haar tijdgenoten is zij ook meermaals in ongenade gevallen.

Marina Tsvetajeva schreef haar eerste bundel 'Avondalbum' op achttienjarige leeftijd, nadien schreef ze nog zeer vele gedichten en ontelbare brieven. Zij heeft het in haar leven alles behalve gemakkelijk gehad. Zij verliet al snel na de Oktoberrevolutie haar geboorteland en keerde pas na onvoorstelbare ontberingen terug in 1940, een jaar

later pleegde ze zelfmoord, totaal verarmd en fysiek en psychisch gebroken. Vertaler Marko Fondse had het over haar als 'een van de weinig normaal reagerende en menselijk gebleven gestalten in een wereld van gevaarlijke krankzinnigen aan beide kanten van wat toen nog niet het IJzeren Gordijn heette'.

*Stil verglijdt de stille Don,
Gele maan die binnen komt.*

*Schuingemutste gele maan
Ziet in huis een schaduw gaan.*

*Deze vrouw is ziek en lijdt,
Deze vrouw kent eenzaamheid.*

*Man in 't graf, zoon vastgezet,
Denk aan mij in uw gebed.*

*Achmatova, Requiem (fragment) –
vert. Margriet Berg*

*Door gedachten aan het ware
En onvindbare verdoofd,
Heb ik heel de tuin, papaver
Na papaverbloem, onthoofd.*

*Zo zal eens de dood, bij droge
Zomer aan een akkerrand,
Mijn hoofd plukken, onbewogen
En met achteloze hand.*

*Tsvetajeva, Gedichten –
vert. Anne Stoffel*

Elsenspingsels

De asielzoeker

door Els Vermeir

Brussel, september 2015. Welke dag het vandaag is, weet ik niet precies. Daarvoor moet ik tegenwoordig spieken op mijn kalender. Want sinds de zogenaamde 'asielcrisis' voorgoed losbarstte, zijn alle dagen zowat hetzelfde. Met één gemeenschappelijke noemer: zwaar!! Voor de zoveelste dag op rij is een lange sliert vluchtelingen komen aanschuiven, elk met een ander tragisch verhaal. Zogenaamde 'gelukszoekers', zoals bepaalde politici hen noemen, zie ik maar zelden. Wat een woord trouwens. Natuurlijk zoeken die mensen geluk. Elke asielzoeker, elke vluchteling zoekt geluk. Zoeken we dat niet allemaal? En is dat ook niet ons recht, het recht van iedere sterveling op aarde? Ik zou eens moeten opzoeken wat daar precies over gezegd wordt in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'. Maar ach, dat is tenslotte ook maar een vodge papier, waar de machtigen dezer aarde gewoon hun achterste aan vegeen.

Enfin... één lichtpuntje, althans voor vandaag: de dag zit er alweer bijna op. Nog één schokkend verhaal doorstaan en ik kan naar huis. Voor een stevige borrel en een breindodende portie 'Thuis', zodat ik alle ellende voldoende kan vergeten om de nacht door te komen. Even diep ademhalen, en dan...

'Next! Au suivant!'

Een bizarre figuur in gekke kledij komt aarzelend naderbij, onrustig om zich heen kijkend.

'English?' vraag ik, zo vriendelijk als ik nog kan, op dit uur van de dag. Hij kijkt me onderzoekend aan, lijkt even niet te weten wat gedaan en knikt dan.

'Please... have a seat... Sit down,' probeer ik te verduidelijken, wanneer mijn eerste formulering al te hoog gegrepen lijkt. Dit wordt weer een lastige communicatie.

Ik bekijk de jongeman van kop tot teen. Zijn kledij is echt wel heel uitzonderlijk. Ik ben nochtans al wat gewend. Van zwarte djellaba's tot veelkleurige sari's. Deze man doet me veeleer denken aan Delacroix' schilderij van Dante en Vergilius. Hij draagt een lange, witte cape en een vreemdsoortig hoofddeksel. Maar goed. Als we hier een *dresscode* zouden invoeren, was het hek helemaal van de dam. Dus ik start mijn routine vragenlijstje. *'Where are you from? Country?'*

De man staart me weer even vragend aan, herhaalt dan met een vreemde tongval, die ik niet kan thuisbrengen: *'Country? I?'*

Ik knik hem bemoedigend toe. Dat is wat ik wil weten, ja.

En dan, opeens, alsof hij een knoop heeft doorgehakt, vertelt hij dat hij uit Utopia komt. Hij klinkt alsof hij Shakespeare als taalleraar had, al is hij misschien iets minder welsprekend. Als ik niet al zo moe was, zou ik vast hartelijk kunnen lachen om dit originele antwoord. Maar ik ben dus moe, en zucht: *'Welja, natuurlijk! En ik kom van de planeet Mars. Aangenaam. En nu even ernstig?'*

De man lijkt nu werkelijk compleet uit zijn lood geslagen en kijkt me met grote ogen aan. *'M... M... Mars??'*

Ik sla mijn hand tegen mijn voorhoofd. Verdomme, ga ik het dan nooit leren: onze humor is aan deze mensen niet besteed, laat staan ironie.

'Vergeet Mars! Grapje – ha ha ha! Ik (ik wijs op mezelf) hier geboren. En jij? (ik wijs op hem) Waar geboren?'

Waarom verlagen mensen zich altijd tot het niveau van een zwakzinnige als ze denken dat iemand hen niet begrijpt? Hoor me hier bezig, net een onwennige volwassene die tegen een baby praat. *'Da-da-da, kiele-kiele-kiele?'* Dat komt ervan als je dagenlang een mengeling van

koeterwaals en 'gobbledegook' hoort praten. Maar goed, de man lijkt mijn vraag dan toch begrepen te hebben.

*'Born in London town I have been,
but raised on Utopia's isle.
A-fleein' since I was 18,
wandering the planet awhile.'*

Oké. Mijnheer wil het spelletje hard spelen. Hij is mijn laatste 'klant', ik heb geen plannen voor vanavond, en Utopia klinkt in elk geval heel wat interessanter dan pakweg Afghanistan of Syrië, dus, ach, waarom ook niet: laat ik het spelletje maar even meespelen. We zien dan wel of die vent compleet mesjogge is, of een of ander plannetje in het hoofd heeft. Een *undercover* journalist die ons systeem wil uittesten? Of een rechtse rakker die wil aantonen dat iedereen hier in België moeiteloos de sociale zekerheid kan uitmelken? Al zouden beide categorieën vast wel iets beters verzinnen dan met Utopia te komen aandraven. Verborgene camera? Kan zijn... Maar dat is dan zo misplaatst en smakeloos, dat ze het nooit op tv kunnen brengen. Dus, *let's have some fun...*

'Hmm... Utopia, dus? En waar ligt dat precies?'

'How one should go there, I do not know.' Geen idee, geeft de man toe. Gek toch, als je er net vandaan komt? Hoe dan ook, hij vertelt dat hij John Wolseley heet en dat zijn ouders kort na zijn geboorte naar Utopia trokken, in het kielzog van een Portugees, Raphael Hythlodæus genaamd. Natuurlijk, wie anders had hen erheen kunnen brengen? Thomas More zelf, misschien?

Ik weet niet of de man de bedenkelijke grijnslach op mijn gezicht bemerkt, maar hij gaat onverstoort verder en vertelt hoe hij op-groeide in Utopia, maar het leven geleidelijk aan zag veranderen in een hel en uiteindelijk besloot te vluchten.

*'Money I paid to go aboard
a ship, upon a ghastly night.
No man was there, my noble lord,
but only this unworthy knight.
We sailed the seas and failed to die,
as waxing tide grew wave by wave.
I feared that it would be my grave.'*

Mmm... een mensensmokkelaar die hem in een bootje naar Europa brengt. Dan toch één punt van gelijkenis met de meesten van zijn

lotgenoten hier. Komen we nu aan een kern van waarheid? Ik kan nog steeds niet uitmaken of de man gek is of een spel speelt. Heeft hij een fantasie uitgewerkt die hij nu voor waarheid aanneemt, omdat de echte realiteit te gruwelijk is?

'Een beetje water?' vraag ik, vooral omdat ik er zelf dringend aan toe ben.

De man knikt dankbaar. Ik vul twee bekertjes aan de waterkoeler en geef hem er een van. Hij knijpt zo hard in de beker dat de helft van het water eroverheen kwakt, en kijkt dan vreemd beteuterd naar het voorwerp in zijn hand. Alsof hij echt van Utopia komt en nog nooit een plastic beker heeft gezien. De man kijkt toe hoe ik zelf van het water drink, bekijkt zijn beker nog eens van alle kanten, zet hem aarzelend aan de mond en nipt heel voorzichtig van het water. Zodra hij overtuigd is dat de vloeistof effectief water is, giet hij de beker in één keer leeg in zijn mond en veegt dan zijn lippen droog.

'More, please...'

Hij reikt me smekend de lege beker aan en kijkt alsof hij in eeuwen niet meer gedronken heeft. Ik haal hem nog een beker, die hij dit keer voorzichtig aanneemt. Hij leert in elk geval snel.

'Oké,' zeg ik, 'Vertel me nu eens wat er zoal fout is gelopen in... Utopia?'

De man haalt diep adem... 'Where to begin?'

Hij lijkt een poosje na te denken en begint dan zijn verhaal. Zijn ouders waren Londen ontvlucht op zoek naar een beter leven. Ze hoopten in Utopia een land te vinden waar rechtvaardigheid heerste, waar rijk en arm gelijk waren voor de wet, niemand werkloos was of honger hoefde te lijden.

Een droom die iedereen najaagt, maar die tegelijkertijd vrij naïef is.

'Alas, the times had changed,' gaat John, mijn zelfverklaarde Utopiër, verder. Hythlodæus was zelf al jaren niet meer in Utopia geweest – zeg maar eeuwen, grinnik ik inwendig – en de verhalen die hij aan John's ouders had verteld, bleken niet meer te kloppen. De werkelijkheid was heel anders.

'Dat is nogal vaak zo,' onderbreek ik hem. 'Ook hier komen vele vluchtelingen aan met het idee dat Europa een land van melk en honing is... Ik kan je maar beter meteen vertellen dat dit niet het geval is.' Een gewaarschuwd man is er twee waard, denk ik nog. Maar dat zeg ik niet.

John knikt. Daar hadden zijn ouders best wel rekening mee gehouden, meent hij. Maar naarmate hij opgroeide, werd de situatie steeds slechter.

'Education of young and frail, there Utopia began to fail!'

Ik kan nauwelijks een spotlach onderdrukken. Neen, toch? Een falend onderwijs?

Maar hij gaat onverstoord verder. Het grote probleem, zegt hij, is dat kinderen op Utopia al generaties lang enkel en alleen opgeleid werden om een ambacht uit te oefenen of om wetenschappelijk onderzoek te doen. Alles was uitsluitend gericht op praktisch nut. Kunst en cultuur werden niet geduld. Lezen – voor zover het geen wetenschappelijk werk betrof – werd beschouwd als tijdverlies. Aanvankelijk waren dat slechts aanbevelingen en richtlijnen, maar gaandeweg werd het beleid harder. Boeken werden verboden en verbrand. Taallessen bestonden enkel nog in combinatie met praktijkvakken. Voor de meeste kinderen volstond het, vaktermen te leren. Leren lezen was voorbehouden voor de meest intelligente kinderen, opdat zij wetenschappelijke werken zouden kunnen lezen en zelf een bijdrage leveren tot de ontwikkeling van nieuwe technologieën. Maar ook die kinderen kregen slechts teksten te lezen die als 'nuttig en bevorderlijk' werden beschouwd.

*'Thus precious minds all went to waste,
Not sharpened as they were by wit,
Nor softened by a stylish taste,
Obeying tyrants as they did.
The lessons of the past ignored,
The glory of the arts destroyed,
It lead to a barbaric horde
With lives so meaningless and void.'*

Mm... een ongeschoold volk dat kritiekloos een dictator volgt, waar heb ik dat nog meer gehoord? Waar John's Utopia ook ligt, het klinkt meer en meer vertrouwd. Maar toch lijkt er iets niet te kloppen in zijn verhaal. 'Als het onderwijs zo ongenueanceerd was en taalonderwijs vrijwel onbestaande, hoe komt het dan dat jij zo welsprekend bent en scherp van geest?'

Nog even en ik begin ook zelf in jamben te praten...

John legt uit dat zijn vader een geleerd man was met een passie voor literatuur en geschiedenis en dat hij, op gevaar voor eigen leven, een aantal boeken verborgen hield, waarmee hij zijn zoon 's avonds, bij kaarslicht, onderrichtte. Jammer genoeg werd zijn vader, kort voor John's achttiende verjaardag, betrappt en tot levenslange dwangarbeid veroordeeld.

'Wat voor dwangarbeid?' wil ik weten.

Met tranen in de ogen vertelt John dat zijn vader gedwongen werd als huursoldaat te gaan vechten. De bevolking van Utopia was jarenlang door haar leiders opgehitst tegen de buurvolkereen, in die mate dat zij

hen als wreedaardige, barbaarse primaten waren gaan beschouwen, die kost wat kost moesten onderworpen worden. Het leger bestond voor de helft uit naïeve aanhangers van het beleid, voor de andere helft uit veroordeelden die als straf mee moesten vechten.

'Waarom kwamen die veroordeelden dan niet in opstand?'

'They had no choice but go and fight

As their beloved were under threat.'

Typisch, alweer... Afpersing en machtsmisbruik... John's verhaal is zo tekenend voor het mensdom dat het haast onmogelijk dat van een fantast kan zijn.

'Was je vaders arrestatie de reden waarom je het eiland bent ontvlucht?'

John schudt het hoofd. Aanvankelijk wilde hij zijn moeder en zijn jongere zus niet in de steek laten. Maar toen werd hij door het dorps-hoofd verplicht te trouwen.

'Never dishonour more profound

Was brought upon a man or beast

But to a woman to be bound

Upon decision of a priest

No love was there from her, nor me,

As we stood naked, just as use,

For everybody there to see

Our ability to produce.'

Ik heb al van heel wat mensonterende gebruiken van uithuwelijking gehoord, maar dit slaat werkelijk alles. Gekeurd worden als slachtvee. Wat een idee!

John gaat verder dat hij zich had kunnen verzoenen met zijn lot en met het meisje was getrouwd, als ze niet zo vreselijk dom en oppervlakkig was geweest. De gedachte zijn leven te moeten delen met iemand die niet veel meer zou zijn dan een meid, was ondraaglijk. Hij wilde net als zijn ouders een partner met wie hij diepgaande gesprekken kon voeren. Daarom was hij, met de hulp van zijn moeder, de nacht voor het geplande huwelijk gevlucht. Sindsdien was hij blijven rondzwalpen op zee, hij had geen idee hoe lang. Uiteindelijk was hij 'door een wonderlijke vogel met een holle buik' opgepikt en hierheen gebracht. Ik veronderstel dat hij daarmee een helikopter bedoelt.

Zijn verhaal lijkt verteld. In tegenstelling tot de normale gang van zaken, heb ik nog niets genoteerd. Ik weet niet wat te doen. Als ik hiervan ook maar één letter op papier zet, wordt hij ongetwijfeld het

land uit gezet. Al is het dan zeer de vraag, waarheen. Want wie zal ooit kunnen achterhalen, waar hij werkelijk vandaan komt? Toch heeft zijn verhaal me zozeer geraakt, dat ik hem op een of andere manier wil helpen. Ik zou een valse fiche kunnen invullen waarmee hem gegarandeerd asiel wordt verleend, maar bij het eerstvolgend verder onderzoeken, valt hij dan onmiddellijk door de mand, en kom ook ik in de problemen. Ik moet dus een andere oplossing bedenken. Alleen kan ik zo gauw niks verzinnen. Ik heb tijd nodig, tijd om na te denken.

'Heb je een slaappleaats voor deze nacht?'

Hij schudt het hoofd. Natuurlijk niet. Domme vraag.

Het is tegen alle regels in en misschien het stomste wat ik ooit heb gedaan, maar ik trek mijn jas aan en zeg: 'Kom mee. Je kan voorlopig bij mij intrekken.'

De hele weg naar huis kijkt John schichtig maar schijnbaar gefascineerd rond, wat ons op de metro bovenop zijn bizarre kledij nog wat extra aandacht oplevert. Ik lees zowel misprijzen als nieuwsgierigheid op de gezichten om me heen. Gelukkig leven we in een wereld die zo op zichzelf teruggeplooid is, dat niemand wat vraagt.

Ook mijn appartement lijkt voor John een expeditie in een wondere wereld te zijn. Hij springt geschrokken achteruit wanneer ik de tv aanzet, maar komt dan aarzelend naderbij en raakt voorzichtig het scherm aan, om vervolgens onderzoekend de voor- en achterkant van het toestel te bekijken.

'Maak het je gemakkelijk, ik zorg voor een hapje eten,' roep ik hem toe, terwijl ik in mijn koelkast op zoek ga naar een maaltijd die volstaat voor twee. Terwijl ik de tafel dek, klinkt het belletje van de microgolfoven, wat John alweer angstig doet opspringen.

'Geen paniek... dat betekent dat het eten klaar is!'

Ik haal de dampende schotel tevoorschijn en zet hem op tafel. Nieuwsgierig komt John naderbij. Ik moet hem verzekeren dat er geen toverkracht mee gemoeid is om zo snel een maaltijd te bereiden. Wanneer ik hem de werking van de microgolfoven uitleg, luistert hij geboeid, duidelijk maar half begrijpend wat ik vertel, maar met de open geest van een zeer intelligente man. Zo gaat het de hele avond verder... Gsm, tv, vaatwas, zelfs de spoeling van het toilet blijken wonderlijke fenomenen te zijn voor hem. Uiteindelijk besluit ik te gaan slapen. Ik geef hem een van mijn pyjama's en vorm de bank – alweer tot zijn verbazing – om tot bed.

'Slaapwel!' Bijna voeg ik er een citaat uit een van de vele films uit mijn jeugd aan toe: '*Don't let the bedbugs bite*', maar ik bedenk nog net op tijd dat hij dat wel eens letterlijk zou kunnen nemen en misschien geen oog durft dichtdoen.

Dat probleem valt mij echter te beurt. De hele tijd lig ik te woelen, terwijl mijn geest blijft ratelen als een ouderwetse schrijfmachine: wie is die kerel, wat klopt er van zijn relaas en vooral... hoe moet het nu verder? Keer op keer hoor ik hem weer zijn verhaal vertellen, en dan opeens gaat me een licht op. Ik spring uit bed en ren naar de computer. Wanneer Google mijn vermoeden bevestigt, storm ik de woonkamer in, waar John al heerlijk ligt te snurken. Met veel moeite krijg ik hem weer wakker.

'Jij bent geboren in Londen, toch?'

Hij knikt onbegrijpend.

'En je ouders... hadden zij de Britse nationaliteit?'

Alweer een aarzelende hoofdknik.

'Fantastisch! Wat is je geboortedatum?'

John halt zijn schouders op en stamelt, nog slaapdronken: 'I do not know precisely when, nor at what locus I was born.'

Pfff. Ik wou dat hij eens ophield met dat archaisch gerijmel. Maar goed. Het doet er in feite niet toe. Veel ouder dan 18 lijkt hij me niet, en al wie na 1 januari 1983 in het Verenigd Koninkrijk geboren werd, heeft automatisch de Britse nationaliteit als minstens één van zijn ouders een Brit was. Het volstaat dus aangifte te doen van een verloren identiteitskaart, en hij kan naar Londen. Na zijn ontgoochelende ervaringen in 'Utopia' – waar dat ook mag wezen – vindt hij Londen ongetwijfeld prachtig. En met wat geluk kunnen we nog wat verwanten opsporen. Zijn hele familie zal toch niet naar Utopia verscheept zijn?

Met een heerlijk gevoel van opluchting ga ik weer naar bed en val al snel in slaap.

De volgende morgen neem ik John mee naar een vriend, die op de Britse ambassade werkt. Ik heb John wat van mijn kleren gegeven, en al is hij nogal mager en slobbert het hemd rond zijn ribben, hij ziet er in elk geval al een pak 'normaler' en vooral: westers uit. Zo lang hij zijn mond houdt, is er niemand meer die ons scheef bekijkt. Ik heb intussen een wat geloofwaardiger verhaal bedacht en heb John op het hart gedrukt dat hij zich daar moet aan houden. Alleen zijn taalgebruik kan ons nog parten spelen, maar als hij zich beperkt tot uiterst korte antwoorden, zal dat wel meevallen.

Mijn vriend is in elk geval overtuigd en belooft me het nodige te doen om John's precieze identiteit op te sporen en hem nieuwe papieren te bezorgen. John Wolseley, zoon van Henry en Catherine Woodbead, geboren te Londen ergens eind jaren '90: hoe moeilijk kan dat zijn?

Op het werk stel ik John voor als een Britse neef die tijdelijk bij mij logeert. Niemand herkent in hem de vreemde asielzoeker van de dag

voordien, en bovendien heeft iedereen het veel te druk om zich om hem te bekommeren. Hij helpt me met kleine klusjes en aanhoort samen met mij de vele verhalen van minder fortuinlijke lotgenoten. 's Avonds probeer ik hem zoveel mogelijk bij te brengen over onze westerse beschaving, en koop wat Britse kranten, zodat hij al vertrouwd raakt met zijn nieuwe vaderland.

Het duurt meer dan een week eer ik eindelijk een telefoontje krijg van mijn vriend op de ambassade. 'Kunnen we ergens afspreken... zonder die John van jou?' doet hij nogal geheimzinnig.

Ik snap niet goed waarom John er niet bij mag zijn en krijg een akelig voorgevoel, maar stem toch toe. Ik vertrouw John intussen voldoende om hem een tijdje alleen te laten op mijn appartement. Een uurtje later ontmoet ik mijn vriend in een bar.

'Wat weet jij precies van die John af?' vraagt hij, nog voor ik de kans krijg hem te begroeten.

'Nou... niet echt veel... Alleen wat ik je al vertelde, en dat het best een vriendelijke jongen is.'

'Vriendelijk misschien... maar duidelijk een bedrieger.'

'Hoezo?'

Hij aarzelt even. 'Ik weet niet goed hoe ik je dit moet zeggen, maar... tussen 1980 en 2010 is er geen enkele John geregistreerd als zoon van Henry Wolseley en Catherine Woodbead. Meer nog: in heel Londen leefde in die periode geen enkele Catherine Woodbead, en de enige Henry Wolseley die ik heb gevonden, werd geboren in 2006. Het lijkt me straf dat die al een zoon zou hebben van meer dan 18.'

Ik kreun zachtjes.

'Er is vast een logische verklaring. John herinnert zich weinig van zijn jeugd, en kan helemaal niets afweten van de luttele maanden die hij in Londen doorbracht. Wellicht vergist hij zich en woonden zijn ouders niet in Londen zelf, maar ergens in de wijde omgeving. Kan je nog wat verder zoeken?'

Mijn vriend aarzelt. 'Tja... als je aandringt... maar...'

'Maar wat?'

'Er is nog iets anders... Iets... Vreemds...'

'Hoezo, vreemd?'

'Wel...'

Mijn vriend aarzelt en lijkt naar woorden te zoeken.

'Enig idee of jouw John aan stamboomonderzoek doet?'

'Stamboomonderzoek? Hoezo? Wat heeft dat hier nu mee te maken?'

Vast niet... dat is toch het laatste waar je in zijn situatie aan denkt?'

'Als zijn situatie is wat hij beweert, niet, neen... Maar als hij naar een makkelijke manier zoekt om naar Engeland te geraken...'

Ik snap er helemaal niks meer van en krijg het een beetje op mijn heupen.

'Ga je nou zeggen wat je te zeggen hebt?'

Een zoveelste, eindeloos diepe zucht.

'Je weet dat ik wel aan stamboomonderzoek doe. Ik heb me daartoe ingeschreven op een aantal genealogische sites. Toen ik niks vond over John en zijn ouders, besloot ik 's avonds voor de lol een geintje uit te halen... Ik gaf de naam van zijn vermeende vader in op de genealogische site. Tot mijn grote verbazing kwam ik onmiddellijk op een echtpaar met de namen Henry Wolseley en Catherine Woodbead. Ze hadden een zoon die John heette en een jongere dochter, Anne.'

Ik slaak een kreet van opluchting.

'Nou, zie je wel! Dat moet John's familie zijn! Waar woonden ze?'

Mijn vriend aarzelt weer.

'Ze... ze woonden wel degelijk in Londen, alleen...'

'Alleen wat?'

'John werd geboren in 1532. Dus ofwel is het een ongelooflijk toeval, ofwel heeft jouw vriend een genealogische site gebruikt om een verhaaltje te verzinnen...'

Ik voel mezelf lijkbleek worden. 1532. De tijd waarin Thomas More leefde, en niet zo lang nadat diens Utopia was verschenen... Het is onmogelijk dat mijn Utopiër diezelfde John is. Maar het lijkt me ook haast onmogelijk dat hij zo'n goeie acteur is, dat al zijn technische onkunde geveinsd is en hij daarentegen toegang zou hebben tot genealogische sites om daar gegevens uit te gebruiken. De conclusie van mijn vriend is uiterst logisch... hij weet immers niks af van het hele Utopia-verhaal. Maar waarom zou iemand, die zoveel moeite doet om een valse identiteit te verzinnen, dan met een voor het overige compleet ongeloofwaardig verhaal komen aandraven?

Het duizelt in mijn hoofd. Bestaat er werkelijk een of ander Utopia, waar de tijd stil is blijven staan?

'Laten we het voorlopig op toeval houden... Doe me een plezier, en zoek nog eens verder, buiten Londen.'

Mijn vriend stemt met enige tegenzin in en neemt afscheid. Ik haast me naar huis. Er is nog een onbekende in John's verhaal, één element waarmee zijn hele verhaal in duigen kan vallen... Ik moet hem dringend testen.

Hijgend kom ik het appartement binnen, waar John me hoopvol opwacht.

'Een vraag, John, één vraag... Wat is de naam van je jongere zus?'

John kijkt me onbegrijpend aan en vraagt wat zijn zus ermee te maken heeft.

'Dat leg ik later uit... Hoe heet ze?'

*'My sister's name, my dearest man,
as she received upon her birth,
and I cannot forget, is Anne,
no prettier name was ever heard'.*

Verwilderd

door Staf de Wilde

Richard Dawkins in De Morgen

De neodarwinist Richard Dawkins maakt het zichzelf knap lastig door zich toe te spitsen op de goden van het monotheïsme: Jahweh, Allah en de vergoddelijkte Jezus van Nazareth. (Zie De Morgen van 24 december 2015)

Je kan het niet-bestaan der goden gemakkelijker aantonen als je het meervoud gebruikt en spreekt over het veelgodendom. Wie van ons gelooft nog aan het bestaan van de Griekse en Romeinse goden? Ik ga niet alle culturen overlopen die een veelgodendom aanhangen.

De kernvraag is: waarom vinden we die goden komisch en klinkklare onzin terwijl we die van het monotheïsme ernstig zouden nemen?

Dawkins spitst zich vooral toe op het christendom omdat hij in deze cultuur is opgegroeid. Maar zelfs in het christendom, en in het bijzonder in het katholicisme, kent men al het meervoud: men gewaagt van een god de vader, god de zoon en een heilige geest. De moedermaagd Maria is een twijfelgeval: zij steeg volgens de katholieke overlevering op ten hemel wat wijst op goddelijkheid. Dus heb je in het katholicisme al vier goddelijke personen.

Welke eigenschap hebben deze goden dan om hen superieur te achten aan de Griekse en Romeinse, of aan het koddige veelgodendom van de Hindoes? Geen enkele. Ze zijn allemaal mensen met superlatieven tot in het absolute: de vader is al-wijs, al-goed en al-machtig. De zoon is een en al liefde tot je beter gaat lezen in de overlevering. Want dan blijkt dat deze zoon – Jezus van Nazareth – geweld kon gebruiken en bomen verwensen omdat ze geen vrucht gaven in een seizoen dat deze bomen nooit vrucht geven.

Kortom, het volstaat om de monotheïstische traditie in een globale context te bekijken om in te zien dat het om verziensels gaat. God bestaat niet omdat de andere goden evenmin bestaan.

de haan 24 dec. 15

Waarheid & herinnering

De lege kamer als liefdesverklaring

door Johan Debruyne

Op de cover staat, onder de in witte, spichtige letters gedrukte titel "De Stilte Van Het Licht": "schoonheid en onbehagen in de kunst". Het boek is geschreven door Joost Zwagerman (1963-2015), Nederlands romancier, essayist, columnist, dichter en begeester(en)d (beeldende) kunstliefhebber. Hij stapte vorig jaar uit het leven.

Zwagerman neemt je - geregeld een toepasselijke flard poëzie achter zich latend - op sleeptouw doorheen eeuwen beeldende kunst. Hij kiest, analyseert en legt overtuigd verbanden tussen kunstwerken en kunstenaars. Zijn keuzes noch links verrassen me, maar het lijkt me meesterlijk hoe hij het overzicht houdt. Zijn hoofd moet een soort encyclopedie zijn geweest. Zwagerman schrijft buitengewoon knap en ik krijg niet genoeg van zijn begeesterende stijl, zijn weetjes, zijn kennis. Toegegeven: ik ken nu ook niet alle kunstenaars die hij sommeert.

Ik voel de duiding bij de titel van het boek ook niet aan zoals de auteur dat doet. Terwijl bij Zwagerman de gedreven, ogenschijnlijk nauwelijks genuanceerde zoektocht naar de absolute stilte en/of het absolute niets wellicht mede tot zijn dood heeft geleid, bleef ik in hoofdzaak genieten van de schoonheid en de stilte van en in de geciteerde werken. Met bewondering maakte ik kennis met de briljante wijze waarop de vaak afgebeelde werken worden beschreven en ontleed. Ik voelde doorgaans een mooie, rustgevende eenzaamheid, een vleugje droefheid ook wel. Maar onbehagen? Neen.

Zwagerman graaft moeiteloos diep in zijn royale kennis en analyseert scherp. Lang doorlezen werd al eens moeilijk, want hij zette me aan het denken en dromen. Zelf was de auteur - voor mij dan toch - ook nooit ver. Het doet me bijwijlen denken aan een oudere broer van me. De man schuifelt ondertussen naar de tachtig; ik ben de zestig een eindje voorbij. Allebei gingen we naar dezelfde school. Een katholieke instelling, waar in zijn tijd wel een veel groter conglomeraat geestelijken het voor het zeggen had. In dat instituut disten ze ons dus dezelfde leugens op. Beiden hebben we op latere leeftijd die paapse meute en machtskliek de rug nog stringenter toegekeerd, niet het minst wanneer de talloze schandalen over ook fysiek misbruik aan

het licht kwamen. Het verschil is blijkbaar dat mijn broer de dingen anders percipieert. Of gaat hij dieper op die dingen in? Zo wordt hij tot op vandaag fysiek onwel wanneer hij het heeft over de leugenachtigheid waarin we zijn opgegroeid. Ben ik oppervlakkiger? Of meer (dag)dromer? En dus milder? Hoewel de toenemende stroom oneerlijkheid, corruptie en machtsmisbruik absoluut niet aan me voorbij gaat, heb ik het gevoel dat ik het met regelmaat allemaal - voor een poos dan toch - naast me neer kan leggen. Dat ik deels in de marge van het aardse functioneer. Net zoals mijn broer steeds furieus reageert op datgene wat zich in zijn jeugd heeft afgespeeld, zo kijkt ook Zwagerman ongenueanceerd intens naar de beelden(de kunst).

Wie van literatuur en beeldende kunst houdt zal Zwagermans oeuvre kennen. Zo wist ik uiteraard dat het niet echt een vrolijk boek zou worden. Ik hoopte vooral van zijn pen en eruditie te smullen, wat grandioos is gelukt. Ook mede omdat de voorbije weken door dienaars van de geneeskunde bij te veel dierbaren beangstigende diagnoses werden gesteld (volkomen onverwacht werd onlangs een lieve zus uit mijn leven gerukt), heb ik Zwagermans zoektocht naar de stilte van het licht in flarden gelezen. Hoewel de auteur in regel kunstenaars en kunstwerken aanhaalt die ik ken, moest ik bij tijd en wijle toch de trap op om in het bureau een en ander op te zoeken. Wat meer informatie bijvoorbeeld omtrent een of andere kunstenaar.

De superlatieven van Zwagerman-kenners en critici op de achterflap zijn terecht. David Van Reybrouck noemt Zwagerman een omnivoor, een multitalent, een van de grootste essayisten van ons taalgebied. Zwagerman sleurt je onvermoeibaar energiek mee in zijn queeste naar de stilte in de kunst. Een soort stilte waarvan je relatief snel door hebt dat ze iets is waarin je wel eens zou kunnen/willen verdwijnen. Verdwijnen? Ook het verlangen om er niet te zijn komt al eens aan bod.

Alle kunstenaars opsommen aan de hand van wier werk hij conclusies trekt of overtuigende links legt, zou me te ver voeren. Rothko en Turner zijn vanzelfsprekend prominent aanwezig. En net zoals vorig jaar in Den Haag droomde ik heerlijk weg bij "t Puttertje" van Fabricius. Er is het bijzondere verhaal van een compleet weggegomde Kees Van Dongen, terwijl Morandi Zwagerman doet besluiten dat stilte ook een ding kan zijn. Uit interesse ga ik me tussendoor nog eens verdiepen in het korte leven van "valkunstenaar" Bas Jan Ader (1942-1975). Ik leer met plezier J.H. Weissenbruch (Haagse school/J.D.) kennen. Een kleine foto van diens werk "Te Noorden bij Nieuwkoop (1901)", voert

me binnenkort gegarandeerd naar het Museum van Dordrecht. Naar de stilte in een soort vaalwit brokje geometrie te midden de natuur. Verrassend is ook de kennismaking met "Het Friese Zwijgen" van Willem Van Althuis...

Maar het meest prangende werk waarover Zwagerman het in dit boek heeft is van de hand van Francisco de Zubaràn, niet lang geleden nog uitgebreid in BOZAR (Brussel) te bewonderen: "Het bezoek van de Heilige Bruno aan paus Urbanus II, (ca. 1635)". Het werk bevindt zich in het Museo de Bellas Artes te Sevilla. Je voelt me komen? Als ik nog eens in Andalusië geraak... Zo begeistertend en overtuigend schrijft Zwagerman over kunst dat je je bij momenten afvraagt of de kunstenaars het zelf ook wel zo bedoeld zouden hebben.

Een onvergetelijke en cruciale passage is die over twee schilders en de vrouw die ze schilderen: Pierre Bonnard's "Woman Bathing, Seen from the Back, (1919)" en "Interieur met Jonge vrouw, op de rug gezien (1903-1904)" van Vilhelm Hammershøi. De vrouw van Bonnard zie je naakt op de rug, staand in de badkuip. Ida staat, ook op de rug gezien, voor een dressoir, een ovale schaal in de handen. Zij lijkt op het punt te staan het vertrek te verlaten.

De auteur heeft het over al die blikken die zich vasthaken aan Marthes rug, die ooit werd prijsgegeven aan die ene getuige tijdens het baden: Pierre Bonnard. Nu zijn het er duizenden. De dingen hebben ons nodig om gezien te kunnen worden, besluit hij, maar stelt zich tegelijk de vraag of een ding ook kan bezwijken aan een overdaad van oogopslagen, van in concentratie turende toeschouwers? Heb ik gedroomd of is dit toch een van de weinige keren dat Zwagerman zich in deze een vraag stelt?

Hammershøi (in de echtelijke woning in Kopenhagen, J.Z.) schilderde Ida vele keren op de rug gezien. Nooit naakt echter. Op het werk dat wordt afgebeeld staat ze op het punt de kamer te verlaten, maakt ze aanstalten om uit beeld te verdwijnen, om op te lossen. Een ogenblik later reteren alleen nog die lege vertrekken, eveneens door de schilder vereeuwigd. Van Ida's huid zien we alleen de nek, zegt Zwagerman. Dit en de geklede rug beklemtonen haar onbenaderbaarheid, haar isolement. "De kunstenaar is getuige en toeschouwer, maar, anders dan bij Bonnard, geen deelnemer aan het tafereel. We worden onderdeel van het drama en de stille tragiek van het schilderij: met iedere blik die op het schilderij wordt geworpen, raakt Ida's aanwezige afwezigheid alleen maar geïntensiveerd. Onze blik ondermijnt haar

verlangen om er niet te zijn. Hammerhois lege vertrekken zijn dus een ode aan zijn muze. De lege kamer als liefdesverklaring, met de witte deuren die wijd open staan als de richtingaanwijzers voor de ontsnappingsroute die Ida verkiest.”

14 februari 2016

Beleefd

door Bart Madou

De eerste activiteit van 2016 was een voltrefter en dat vooral dankzij de erudiete en enthousiaste uiteenzetting van Peter De Smet, egyptoloog en 'Oriëntalist'. Wij maakten vooral kennis met de Westerse kijk op het Oosten en met name de verhouding met het Ottomaanse rijk, en dit vanaf de renaissance.

In de 18de eeuw waren vooral de Turquoiserieën bon ton en misschien nog het meest in Frankrijk. Schilders, schrijvers en componisten zochten hun inspiratie in het al dan niet verbeelde Turkije, dat overigens model stond voor het hele Oosten.

Zo maakten we onder meer kennis met schilderijen van Jean-Baptiste Van Mour, Carl Van Loo, Jean-Etienne Liotard. Vooral deze laatste liet enkele charmante werkjes na. Molière, Racine en Voltaire vonden ook inspiratie in het Nabije Oosten en niet te vergeten de Lettres Persanes van Montesquieu. Wat muziek betreft konden we luisteren naar de Turkse mars van Jean-Baptiste Lully uit zijn opera Le Bourgeois Gentilhomme en naar originele Turkse muziek opgetekend door de Moldavische prins en componist Dimitrie Cantemir. Al bij al een boeiende kennismaking met de visie van het Avondland op het Nabije Oosten van de 18de eeuw.

Foto: André Callier

Drie weken later, opnieuw Oriëntalisme. Peter De Smet begon dit keer met een korte samenvatting van de vorige lezing: het begrip Oriëntalisme werd nogmaals gedefinieerd en in vogelvlucht kwam ook de Turquerie van vooral de 18de eeuw aan bod.

Maar het Oriëntalisme kende pas haar hoogtepunt in de 19de eeuw met ongeveer 6 miljoen (!) schilderijen uit die periode, waarvan de

helpt weliswaar verloren gegaan is of zich op een onbekende bestemming bevindt.

Na Turkije blijkt nu vooral Egypte een grote aantrekkingskracht uit te oefenen op vele kunstenaars. Dat werd mede veroorzaakt door de veldtocht van Napoleon tegen Egypte die in zijn kielzog 170 'savants' meesleurde. Onder hen bevonden zich ook vele kunstenaars die de gebeurtenissen moesten documenteren. Meestal deden ze dat middels een schets die ze dan in het thuisland uitwerkten tot soms imposante doeken.

Typisch uit die periode was ook de (mannelijke) blik op de Oosterse harem. Omdat het voor mannen strikt verboden was een harem te betreden, deden de wildste verhalen de ronde die dan met veel fantasie op het doek gebracht werden.

Op het einde maakten we ook nog kennis met twee 'Oriëntaalse' componisten uit die tijd: Félicien David en Marie Jaëll.

De laatste lezing over het Oriëntalisme spitste zich vooral toe op de figuur van Eugène Delacroix (1798-1863), die in 1832 naar Marokko en Algerije reisde, en diens grote bewonderaar, maar bij ons minder bekende schilder Théodore Chassériau (1819-1856), met zijn gevechtsscènes met Arabische ruiters en scènes uit het leven van Algerijnse vrouwen. Een groot deel van de lezing werd ook ingenomen door de sterke invloed van Lord Byron met o.m. zijn 'The Giaour' uit 1813 op vooral Franse meesters. De Oriëntaalse literatuur werd ook besproken: Gustave Flaubert met zijn Salammbô en Victor Hugo (Les Orientales) en verder konden we luisteren naar enkele Oriëntaalse voorbeelden van muziek: de bacchanale uit Samson et Dalila van Saint-Saens, de aria van Salamambo uit Citizen Kane, uiteraard In a Persian Market van Albert Ketelbey en tot slot weerklonk het bekende Night and Day van Cole Porter.

Al bij al een pracht van een reeks over Oriëntalisme.

Te Belevén

door Bart Madou

Het wordt een druk, maar mooi tweede trimester van 2016!

Op 17 april e.k. starten we met een ode aan wellicht de grootste componist uit de geschiedenis. We verdiepen ons dan in de zes suites

voor cello solo van Johann Sebastian Bach. Om even Eric Sibliu te citeren die een vlot boekje schreef over de suites. In zijn inleiding op de prelude van de eerste suite: *"De eerste maten ontvouwen zich met de verhalende kracht van een meesterimprovisator. Het is het begin van een reis, maar het is net of de muziek hier en nu gecomponeerd wordt. De diep klinkende snaren voeren ons mee naar het begin van de 18de eeuw. Het is een blijde klankwereld. Kwiek en jeugdig. Hier valt veel te ontdekken."* En daarom is er op 17 april een ware ontdekkingsreis. Maar we horen niet alleen fragmenten uit de cellosuites, we zien ook wat voornamelijk choreografen met deze klankmaterie aangevat hebben. Bach zoals u hem nog nooit gezien hebt!

Anderhalve maand later, op 8 mei komen wij met onze 6de Thomas Mannlezing. Dit keer iemand die u moet gehoord hebben, professor Hendrik Vos. Moet, niet alleen omwille van de sprankelende stijl van Hendrik Vos, maar heel zeker ook omwille van de inhoud, Europa. 'Ik ben, Europeaan.' Een uitspraak die ons met trots zou moeten vervullen, ja zelfs een identiteitsverklaring zou moeten zijn. Nochtans durven we nauwelijks verhullen dat deze verklaring iets hol klinkt, om het nog zacht uit te drukken. De Europese instellingen bepalen evenwel ons dagelijks leven, zowel in de kleine dingen (het maximum toegelaten geluidsniveau van een grasmaaier bijvoorbeeld) als in het groot (vluchtelingen, terrorisme, Brexit,...). Als geen ander laat Hendrik Vos ons inzien hoe belangrijk en hoe noodzakelijk de EU wel is. Professor Vos wordt ingeleid door prof. Luk Van Langenhove (UNU-CRIS). Deze Thomas Mannlezing heeft ook een wat feestelijker tintje omwille van ons tienjarig bestaan: de lezing wordt opgeluisterd door De Kleine Zingerij en de Gemeente Zedelgem schenkt ons een receptie. Zondag 8 mei e.k. om 10.30 u. in GLAZ, Loppem.

Op vrijdag 13 mei om 19 u. stelt Bart Madou zijn 5de poëziebundel voor met de titel 'Klankschalen'. Tijdens deze voorstelling zal dichteres Rietje Vanhaecke voorlezen uit het werk, Roland Ranson zal één en ander aan elkaar praten, en ja, de dichter kennende, zal het niemand verwonderen dat er af en toe een streepje Bach zal gehoord worden. Na de voorstelling zal de auteur graag zijn werk signeren en dit tijdens een hartelijke receptie.

Zondag 29 mei. Op die dag verwachten we een echte reus uit de wereldliteratuur: Marcel Proust, op zijn zachtst gezegd een fabuleuze en fascinerende schrijver, een meedogenloze chroniqueur van zijn tijd en zijn omgeving, de Parijse burgerij met haar vaak smeulige salons. Samen met Rita Backx gaan we 'Op zoek naar de verloren tijd', de

onvergelijkelijke en weergalozе romancyclus van Marcel Proust, waarmee hij in feite zijn eigen legende heeft geschapen. Post mortem is Proust een geslaagd schrijver, maar tijdens zijn leven was hij toch wel een mislukte, ietwat zielige figuur. Werk en mens leren we op 29 mei beter kennen. De lezing heeft plaats in de Bibliotheek van Zedelgem.

En ja, we trekken er weer op uit. Noteer alvast 25 juni. Een dagje bij onze zuiderburen. Het wordt een bezoek aan Villa Cavrois van architect Robert Mallet-Stevens vlakbij Roubaix, daarna wordt het programma vervolledigd met een stadsbezoek aan Roubaix of Tourcoing. Meer details komt u te weten via onze maandbrief.

*Het Beleefde Genot
&
Bibliotheek Zedelgem*

**VOORSTELLING
DICHTBUNDEL**

KLANKSCHALEN

BART MADOU

met Roland Ranson
en Rietje Vanhaecke

13 mei 2016 om 19.30 u.

Bibliotheek Zedelgem
toegang gratis

poëzie

HBC 100 de Bib

In Memoriam Martin Carrette (1951-2016)

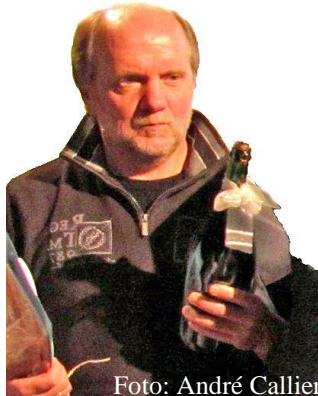

Foto: André Callier

Oude meisjeskamer

Watou zomer 2011

de oude wenteltrap, waarlangs ooit de vederlichte
bruid werd opgedragen, kraakt nog steeds.

hij lijkt te vragen of wij nog de echo van haar gillen
horen, dat verstild vergeleed naar hijgen,

zuchten, het onvoldane zwijgen. de overloop,
de viering, waar de trap zijn kraken kruist.

er is spoor noch sprake van de bruid. de kamer,
het huis, weer onbezwaard, wacht op de sloop.

Martin Carrette (Deinze)

1ste prijs Poëziewedstrijd Het Beleefde Genot 2011

Voor Martin C, collega en confrater

we visten in dezelfde vijver
achter het net: de grote doorbraak
is er nooit gekomen – men zal oeren
over een gebrek: aan lef, misschien
talent doch wie zijn de goden die
dan oordelen, verscholen in hun ivoor?

ik hoor je nog altijd lispelen
over willekeur toen we in het Waasland
prijsjes mochten in ontvangst nemen

en net als mij werd jou beloofd:
ooit word je echt uitgegeven –
daarin heb je tot het eind geloofd

een bevlogen leraar, bezorgd
als gezel voor het leven: weinig
meer weet ik toe te voegen

dat weinige meer staat in een streekkrantje
beschreven

Staf de Wilde, gedichtendag 2016

Voorwoord bij een dichterschap

less is niet more maar less

Soms wordt mij aangeraden om minder te schrijven en zeker om minder te publiceren – zelfs met de beste bedoelingen doet men dat. Deze mensen hanteren vrijwel altijd de slogan: 'less is more'. Dit is waar voor de zogenaamde minimalisten, zowel in de dichtkunst als in de schilderkunst. Ik hou daar niet van. En zal zeker nooit tot hun groep behoren.

Ik ben van nature barok en maniëristisch: dat heb ik in grote mate afgeleerd door steeds eenvoudiger te gaan schrijven want ik wil ook begrepen worden door mensen die het niet gewoon zijn om poëzie te lezen.

Eenvoud kan kort zijn zoals in de haiku al is het zeer lastig om een goeie haiku te schrijven – ik zeg wel: een goeie.

Doch de meeste 'eenvoudige' kunstenaars zijn niet kort. Ik kan hier wel duizend en meer namen opsommen van grote kunstenaars zoals William Wordsworth, Walt Whitman en noem maar op die allesbehalve kort waren.

Twee dingen: heel wat mensen oordelen zonder iets af te weten van de kunstgeschiedenis én hieraan toegevoegd het Vlaamse gezegde 'iedere vogel zingt zoals hij gebekt is'.

de haan 26 nov. 15

Eerste vervolg: mijn procedure inzake publiceren

Eerlijke lezers zitten met de vraag hoe ik met mijn gedichten te werk ga: zij verdienen dan ook eerlijke informatie. Er zijn twee soorten gedichten: 'verse' en andere die behoren tot een afgesloten bestand.

De 'verse' schrijf ik de laatste jaren aan de lopende band, maar vanzelfsprekend zijn die niet altijd even goed. 'Karamellenverzen' schrijf ik nooit meer gezien mijn routine en ervaring.

Een bestand wordt afgesloten na ongeveer 250 gedichten omdat het anders onwerkbaar wordt, soms na 200 gedichten of minder: dat hangt af van het project.

Dit bestand wordt dan gedicht per gedicht aan de lezers voorgesteld en aan de hand van hun reacties maak ik een eerste selectie. Die selectie wordt dan gebundeld in een typoscript en overhandigd aan ervaren lectoren die beroepshalve kennis hebben van poëzie.

Deze lectoren zijn moeilijk te vinden en ik prijs mezelf gelukkig dat ik tot nog toe er altijd heb gevonden. Bijvoorbeeld het bestand dat ik nu aan het presenteren ben, komt in handen van een professor in de

Amerikaanse en Engelse literatuur: hij krijgt ongeveer een jaar om zijn opdracht te volbrengen. En die opdracht is streng selecteren, bijschaven en alternatieven voorstellen.

De uiteindelijke keuze is aan mij omdat ik nu eenmaal verantwoordelijk ben voor mijn publicaties.

Eventueel is er een vierde stadium: dan maak ik een bloemlezing die loopt over verscheidene bundels en als definitief kan worden beschouwd – voor zover in dit leven iets definitief kan genoemd worden want definitief is alleen de dood.

Tweede vervolg: over lectoren en lezers

Zoals eerder uiteengezet werk ik eerst met lezers als publiek en daarna met lectoren om tot een selectie van mijn gedichten te komen. Elke vorm van kritiek is welkom indien die bedoeld is om de gedichten beter te maken.

Doch er is een verschil: mijn lectoren zijn mensen met vakkennis. Ze zijn zelf dichter of lezen vaak poëzie of zijn bezig met het woord, bijvoorbeeld in het theater. De lezers kunnen dit ook zijn, maar dat weet ik niet van te voren.

Mijn doelstelling is te komen tot een boek dat door zoveel mogelijk mensen kan gelezen worden op voorwaarde dat deze mensen bereid zijn om een inspanning te leveren. Want geloof me: een gedicht schrijven is geen sinecure, toch niet als het een goed gedicht moet zijn.

Mijn ideaal is dat van Shakespeare over wie een professor Engelse literatuur verklaarde: 'he provides pleasure at any level'. Iedere lezer moet op z'n eigen niveau iets aan mijn gedichten kunnen beleven, zowel de ongeschoolde of onervarene als de gespecialiseerde.

Mijn gedichten zijn daarom soms schijnbaar simpel en traditioneel rijmend en toch zitten ze vol allusies, verwijzingen naar de grote literatuur. Lectoren halen die allusies eruit en markeren ze, de 'gewone' lezer zal ze wellicht niet opmerken.

Niettemin heb ik ze beide nodig om in de buurt van mijn ideaal te komen.

Besluit: opbouwende kritiek is steeds welkom, ook als die scherp overkomt. Scherpzinnigheid is aangenaam, betweterigheid daar heb ik lak aan.

de haan 21 dec. 15

tot mijn grote tevredenheid

- voor Roland en Rika -

tevreden ben je als je weerklank
vindt: een echo uit een hoofd, een hart
en ja, soms is het geluid vervormd
door boze geesten

zeldzaam zijn de keren
dat je wandelt door zo'n dal
want hardhorig zijn de meesten

en toch: dagelijks neemt de dichter
zijn stokje op, verlaat zijn woning
en volgt zijn pad, een spoor
dat weinig speurhonden ontwaren

soms ontmoet je dan een wandelaar
en jouw haastige stappen
komen tot bedaren, je neemt de tijd
voor een knik, een groet

meer behoef je niet in dit leven:
een wegel tussen de bergen
en boven het woud, een stem
die struikelt je tegemoet

Staf de Wilde

Chapeau voor Elena Ferrante!

door Marie-Rose D'haese

Ik deed voor Toverberg mijn hoed af voor een Italiaanse schrijver (Veronesi), voor een Spaanse (Cabré) en voor een Franse (Maalouf).

Nu keer ik terug nel bel paese, mijn geliefde Italië.

Tijd ook eindelijk eens voor een dame.

Elena Ferrante is een pseudoniem en voorlopig weet niemand, haar uitgevers (Ferri) niet te na gesproken, wie erachter schuilgaat.

Ze schreef al in 1992 *L'amore molesto*, in het Nederlands vertaald als *Kwellende liefde*.

Het werd een paar jaar later zelfs verfilmd door ene Mario Martone, mij volledig onbekend en met acteurs, wier namen mij ook al niks zeggen. In 2002 volgde *I giorni dell'abbandono*, vertaald als *Dagen van verlating*, dat in 2005 al voor de dertiende keer werd herdrukt en dat eveneens werd verfilmd door Roberto Faenza, die ook een documentaire regisseerde over Berlusconi: *Silvio Forever*. In 2003 publiceerde ze *La frantumaglia*, dat *Fragmenten* zou betekenen en waarin ze vertelt over haar ervaringen als schrijfster. *La figlia oscura*, De verborgen dochter zag het licht in 2006, en vanaf 2011 begonnen de zogenaamde Napolitaanse romans te verschijnen: daarvan zijn er nog maar twee vertaald: *L'amica geniale*, De geniale vriendin en De nieuwe achternaam: *Storia del nuovo cognome*.

Het volgende deel is : *Storie di chi fugge e di chi resta*, over wie vlucht en over wie blijft en het laatste *Storia della bambina perduta*: het verloren kind dus.

Het was een gerenommeerd literair criticus van de *New Yorker*, James Wood, die in januari 2013 de aanzet gaf voor de fascinatie voor deze auteur. Men kan dus wel stellen dat ze lang en geduldig op enige erkenning heeft moeten wachten. Dat komt ervan als men niet wil meedraaien in het spel van literaire hypes, presentaties en boekvoorstellingen overal en altijd. Het zal de Opdebeecks en de Spitten en de Taveirnes uit ons taalgebied niet overkomen.

Ferrante zegt dat boeken mettertijd hun lezers vinden en verdienen... of niet.

Hoewel ik vooral iets wil zeggen over de Napolitaanse romans, toch kort iets over haar eerder werk.

L'amore molesto begint als volgt: *"Mijn moeder verdronk in de nacht van 23 mei, mijn verjaardag, in het stuk zee bij de plaats die Spaccavento genoemd wordt, op enkele kilometers afstand van Minturno."* Deze zin deed mij direct denken aan het begin van Niets weerstaat de nacht van De Vigan, dat ook met de dood van de moeder begint. Het is een uitstékende zin om een verhaal mee te beginnen. Vind ik.

In een stijl die bijna past bij een thriller ontrafelt de ik-persoon het leven van de moeder en op het einde is er een bitterzoete smelting van moeder en dochter.

I giorni dell'abbandono opent met *"Op een middag in april, vlak na het eten, kondigde mijn man aan dat hij bij me weg wilde."*

Ik kan het niet helpen, beste lezer, maar hier kwam mij De zomer zonder mannen van Siri Hustvedt in gedachten.

Beiden behandelen hetzelfde fenomeen: een rijpere vrouw wordt door haar echtgenoot gedumpt voor een blitsere editie.

Beide vrouwelijke auteurs werken het thema heel verschillend uit.

Bij Hustvedt belandt de vrouw in een psychose en moet worden opgenomen, waarna ze afreist naar haar geboortestreek om daar een vakantiecursus creatief schrijven te geven aan pubermeisjes.

Het verwerken van de relatiebreuk speelt zich voornamelijk af op het mentale niveau.

Niet zo bij Ferrante: hier authentieke Italiaanse furie, zeer fysiek en exuberant, gênant soms zelfs, of, zo men wil en zoals wel eens over haar boeken wordt gezegd: de schaamte voorbij.

Mja... ik verkies: schaamteloos eerlijk, doorleefd, ontluisterend en ... herkenbaar.

Toen ik op facebook binnen de groep 'Iedereen leest, wat lees jij?' naar reacties vroeg en met name van mannelijke lezers, kreeg ik toch de volgende reactie van een man :

"Ik vond met name Dagen van verlating een mokerslag. De ondergang van een vrouw na een relatiebreuk, zelden zo'n beklemmende en meeslepende tekst gelezen. Over Ferrante lees je wel eens dat ze 'voorbij de schaamte' schrijft, dat geldt absoluut voor dit boek."

Ik ga ervan uit dat de man in kwestie de plaatsvervangende schaamte onderging van de man die een vrouw iets dergelijks aandoet.

Mijn perspectief is uiteraard dat van de verlatene.

Nu ben ik al meer dan veertig jaar met wisselend succes met dezelfde man getrouwd en ben dus gespaard gebleven van een dergelijke ingrijpende ervaring. Maar voor de rest bevat het boek vele passages die zowat voor alle vrouwen zeer herkenbaar zijn.

Volgt De verborgen dochter.

Dit begint met een klassieke proloog : de ik-persoon wordt tijdens het autorijden onwel, raakt van de weg af en belandt in het ziekenhuis. Deze proloog besluit met: *De achterliggende oorzaak was een onzinnige daad mijnerzijds, en juist omdat ze zo onzinnig was zou ik er met niemand over praten, zo besloot ik meteen. De dingen waar we zelf niets van begrijpen, zijn het moeilijkst te vertellen.*

Waarna je als lezer natuurlijk weet, dat deze daad ons in de volgende pagina's in geuren en kleuren uit de doeken zal worden gedaan.

Het is een duister verhaal, redelijk onbegrijpelijk voor mij, het moeder-dochter thema is overheersend aanwezig en we krijgen het portret van een vrouw die op zichzelf (be)staat en voor wie het moederschap eigenlijk een sta-in-de-weg is.

In onze maatschappij is dat nog vrijwel een taboe.

Maar ik las dus eerst de eerste twee delen van de Napolitaanse romans.

Het eerste deel draagt als titel *L'amica geniale*.

Ik vermoed dat er al discussie zal zijn over wie deze geniale vriendin eigenlijk is.

Is het Elena, de ik-persoon of is het Lila, de verdwenen vriendin?

Zelf ben ik geneigd om Elena als genialer te beschouwen dan haar vriendin Lila, hoewel deze laatste beschreven wordt als begiftigd met een buitengewoon verstand.

Vlak voor de trouwceremonie spreekt Lila haar twijfel uit over haar keuze en ze spoort Elena aan door te studeren, want zegt ze: *'Tu sei la mia amica geniale, devi diventare la più brava di tutti, maschi e femmine.'* p. 309

Jij bent mijn geniale vriendin, je moet de knapste worden van allemaal, zowel mannen als vrouwen.

Het boek omvat 3 delen en 334 pagina's: Het uitwissen van de sporen; Het verhaal van don Achille en Het verhaal van de schoenen.

Om op terug te vallen als je even niet meer weet wie wie is in de doolhof der personages krijgen we er een lijst van, gerangschikt per familie.

Lila is de dochter van de schoenmaker, Elena de dochter van de conciërge op het gemeentehuis.

Net als *De verborgen dochter* begint Ferrante met een proloog: Lila's 40-jarige zoon belt Elena op met de mededeling dat zijn moeder al 2 weken verdwenen is. Beide vrouwen zijn ondertussen 66 en kennen elkaar door en door.

(Ik ben nu al benieuwd hoe de auteur deze verdwijning in boek vier tot een oplossing/verklaring zal brengen.)

Om Lila's plan om grondig en spoorloos van de aardbodem te verdwijnen te dwarsbomen, zet Elena zich aan het schrijven.

En zo begint ze te vertellen, hoe ze vriendinnen werden van in de eerste klas van de lagere school.

Wat opvalt in al die aan elkaar geregen anekdotes is het lef en de brille van het beschreven meisje, hoe ze altijd het voortouw neemt, onverschrokken is, slim en bijdehand, creatief ook in het bedenken van oplossingen. Elena lijkt enkel te volgen, zich op te trekken aan haar vriendinnetje.

Lila is ook niet braaf, of goed, of lief, ze doet berekend kwetsende dingen om de ander te testen, zoals het weggoaien van de lievelingspop. Ze is gemeen.

Ferrante neemt ruim haar tijd om de omstandigheden uit de doeken te doen, gedetailleerd, genuanceerd, vanuit verschillende hoeken bekeken.

Verveelt dat? Soms, maar het is gewoon haar stijl, die ik desondanks toch niet als breedvoerig en omslachtig zou omschrijven.

Het helpt als je zelf in Napels bent geweest én van de stad houdt, erdoor gefascineerd bent, er zenuwachtig of zelfs angstig door wordt, omdat je je door haar manier van vertellen iets kan voorstellen bij wie achter die deuren in de stegen en sloppen en pleintjes woont. Maar ik kan mij inbeelden dat het ook omgekeerd werkt, bijna als een toeristische folder. (Het schijnt overigens ondertussen inderdaad al opgepikt te zijn door de toeristische sector...)

Zoals in haar andere boeken is de schrijfster ook hier weer ontluisterend eerlijk. Ze verhult niets van het dagelijkse intra-familiale geweld, het gescheld en gevloek, de scheefgetrokken genderverhoudingen, de altijd aanwezige ziektes en dood. Het achterlijke schoolsysteem, de ongelijke kansen voor jongens en meisjes, de regelmatige vechtpartijen op de speelplaats, het getreiter en gepest. Het bijgeloof en het magisch denken, de waanzin en de armoe, de dorpsjaloezieën, de gevechten onder mannen én onder vrouwen. Zonder het woord te gebruiken beschrijft ze ook uiterst geraffineerd de maffiapraktijken en het daarbij horende haantjesgedrag van de maffiosi. (Het woord *camorra* komt wél voor).

"Ik heb geen heimwee naar onze jeugd; die was vol geweld."

Wie boven het maaiveld uitsteekt wordt ongenadig neergesabeld. Dat kan een man zijn die probeert de taak van zijn vrouw te verlichten door met de kinderen te spelen, of gedichten schrijft en voordraagt.

En zo is het voor de geniale dochter van de schoenlapper, die zichzelf al op 3-jarige leeftijd heeft leren lezen en schrijven ook niet weggelegd om naar de middelbare school te mogen gaan. Ik heb met grote

ogen zitten lezen hoe het er daar aan toeging op de scholen in het Zuiden, (het vernederen van de kinderen, het tegen elkaar opzetten, de lijfstraffen) en het is ook daar en daarom dat de wegen van de meisjes uit elkaar beginnen te gaan.

Elena moet keihard werken, maar zal er uiteindelijk in slagen zich dank zij het schoolsysteem los te werken uit haar milieu dat voor meisjes uitsluitend huwelijk en moederschap in petto heeft.

Als je zoals ik in een klein dorp in de jaren vijftig naar school bent gegaan zijn er overigens wel veel parallellen.

Maar hoe doortastend en inventief Lila ook is, ze redt het niet tegen het droge en onherroepelijke verbod van haar vader op verdere scholing.

Zij blijft dus thuis en, ook schokkend voor mij, trouwt op 16-jarige leeftijd met een man van wie ze niet houdt, maar die haar wel een zekere levensstandaard kan bezorgen.

De omgang van jongens en meisjes heeft ook niets vrijblijvends: men is meteen "verloofd" en het meisje wordt beschouwd als het eigendom van de jongen, met alle uitingen van jaloezie die erbij horen.

Het eerste boek van de Napolitaanse romans eindigt met het huwelijksfeest van Lila en Stefano.

Het is daar dat Elena zich er terdege van bewust wordt hoe ze haar vrienden ontgroeid is, hoe ze zich geneert voor haar ouders. Ze beschrijft hoe deze twee gevoelens haar verscheuren: de liefde voor haar clan, haar roots enerzijds en de drang om zich aan de dagelijkse ellende en armoede te ontworstelen anderzijds. En het gevoel van eenzaamheid en verlatenheid dat daaruit ontstaat.

Dit gebeurt als het bruidspaar binnenkomt in de feestzaal:

Era bellissima. Su di lei, sulla sua andatura, avevo puntato da piccola, per sfuggire a mia madre. Avevo sbagliato. Lila era rimasto lì, vincolata in modo lampante a quel mondo, dal quale s'immaginava di aver tratto il meglio. E il meglio era quel giovane, quel matrimonio, quella festa (...) Niente che avesse a che fare col mio percorso di ragazza studiosa. Mi sentii del tutto sola. (p. 319)

Ze was prachtig. Naar haar, naar haar manier van lopen had ik me als klein meisje gericht om aan mijn moeder te ontkomen. Dat was een vergissing geweest. Lila was daar gebleven, zat overduidelijk vast aan die wereld, waaruit ze meende het beste te hebben gehaald. En het beste, dat was die jongeman, dat huwelijk, dat feest (...). Niets wat ook maar iets had uit te staan met het traject van het studieuze meisje dat ik was. Ik voelde me totaal alleen.

Het tweede boek is De nieuwe achternaam, Storia del nuovo cognome. 480 pp. (opgepast: spoilers)

Er zijn in deze boeken zo ontstellend veel personages dat er, zoals reeds vermeld, een lijst is bijgevoegd, waarin ze zijn gerangschikt volgens familie. Toch zijn er eigenlijk maar twee: de verteller, met dezelfde naam als de auteur en Lila.

Om ook de stem van Lila hoorbaar te maken bedient de schrijfster zich van dagboeken en brieven. Dit doet niet gezocht of gekunsteld aan.

Op een korte proloog na, gesitueerd in 1966, sluit boek 2 naadloos aan op boek 1.

We zijn opnieuw op het trouwfeest van Stefano en Lila, waarop Lila mevrouw Carracci wordt, het eigendom dus van haar man, die haar genadeloos mishandelt en in de huwelijksnacht brutaal verkracht, om haar deze ene les goed in te stampen: je bent mevrouw Carracci en je moet doen wat ik zeg.

Wat choqueert is het feit dat de omgeving van het meisje dit aanvaardt en haar leed als het ware zelfs niet ziet.

Heel goed wordt beschreven hoe geld en luxe corrumperen, hoe men er zijn dromen voor opgeeft. Alleen Nino, op wie Elena heimelijk verliefd is, lijkt zich aan de aloude hiërarchie die in de wijk heerst te hebben ontworsteld.

In de eerste hoofdstukken lezen we hoe de verhouding van beide meisjes zich verder ontwikkelt. Want het is niet omdat de ene getrouwd is dat het geen 16-jarige meer blijft. Door hun levensomstandigheden vervreemden ze wel van elkaar.

Lila is nu een welgestelde, getrouwde vrouw, Elena een middelbare scholiere die in erbarmelijke omstandigheden keihard moet werken om mooie cijfers te halen.

Elena mist haar vriendin, d.w.z. ze mist hun gesprekken, waardoor ze haar eigen denken verder kon ontwikkelen. Nu moet ze het helemaal alleen doen en ze voelt zich eenzaam. Toch, zoals blijkt uit een scène op een feest ten huize van een lerares die erg belangrijk is voor haar, begint ze zich meer op haar gemak te voelen in dat soort kringen, terwijl Lila uitgerekend daar verloren loopt, zoals later blijkt als Elena Lila's "geheime schriftjes" leest:

"Ze had zich de hele avond voor eeuwig verloren gevoeld."

Wat me hierin bevalt is hoe Ferrante door de twee vriendinnen een zo verschillend parcours te laten bewandelen kan aantonen hoe essentieel opvoeding is, en onderwijs, de tijd om kind te zijn en om te studeren. Door het meisje, en dan nog wel zo'n begaafd meisje, op zo'n jonge leeftijd te laten trouwen en haar blikveld te beperken tot keuken, bed en winkel, ontnemt men haar elke kans op zingeving en levensvervulling. Later in dit boek komt dat tot uiting in haar volstrekt immoreel gedrag. Maar al direct leidt het tot een bittere scheiding

tussen Elena en Lila. Toch brengen ze heel de zomer met elkaar door op het eiland Ischia.

Als Elena met Lina praat, *"gaat haar hoofd ervan gloeien, ze rukten elkaar de woorden uit de mond"*, als ze met Nino praat, is het anders: *"mijn intuïtie vertelde me dat ik erop moest letten dat ik zei wat hij wilde dat ik zei, en dat ik niet alleen mijn onwetendheid voor hem verborgen moest houden, maar ook het weinige dat ik wel wist en hij niet."*

Deze passage vind ik erg typerend voor de jongens-meisjes-verhouding in de uitgesproken machomaatschappij in de jaren '60 en '70: hoe de meisjes steeds opnieuw in een ondergeschikte positie worden geduwd en hoe lang en lastig de weg naar emancipatie is.

Het zegt ook iets over het belang van meisjesvriendschappen, waarin kinderen van hetzelfde geslacht volkomen zichzelf kunnen zijn en hun eigen mogelijkheden exploreren zonder dat er die onbewuste drang is om te behagen.

Als Lila een verhouding begint met Nino, wordt het voor Elena moeilijk. De door haar zo bewonderde Nino is zo waanzinnig verliefd op de getrouwde Lila, dat hij zijn studies opgeeft en werk zoekt, in de hoop dat zij van haar man zal weggaan en bij hem zal intrekken.

De emotionele vertwijfeling die hierdoor bij Elena ontstaat, uit zich in het feit dat ze zich domweg door Nino's vader laat verleiden, waardoor haar zelfhaat een hoogtepunt bereikt.

Hoe het ondertussen met Nino en Lila is gegaan leest Elena in de schriftjes die Lila haar veel later toevertrouwde. Daarin beschrijft Lila uiterst gedetailleerd hoe ze zich inwendig had voelen sterven vanaf haar trouwdag. En hoe ze door Nino weer tot leven was gewekt.

Lila en Nino gaan steeds schaamtelozer met elkaar om en vrij vlug komt het haar man ter ore. Hij maakt een vreselijke scène en moegetergd schreeuwt Lila hem de waarheid in het gezicht. Maar Stefano verkiest het niet te geloven.

Deze scène is psychologisch uitermate geloofwaardig beschreven, waarin bv. aangetoond wordt hoe de jongvolwassene zijn oude, gewelddadige vader in zich meedraagt. Om het zekere voor het onzekere te nemen, neemt Stefano Lila mee terug naar Napels en Elena kan niks anders dan volgen, aangezien ze financieel volledig afhankelijk is van Lila. Ze neemt haar baantje in de boekhandel weer op en zweet een tijdje peentjes omdat ze niet ongesteld wordt en vreest zwanger te zijn. Quod non. Het is een bittere les geweest en ze leert eruit dat ze zich helemaal én van Lila én van Nino moet losmaken.

Bij het begin van haar laatste jaar middelbaar, begint het denken over wat erna. Ontstellend hoe weinig de jongelui geïnformeerd zijn over hun mogelijkheden en kansen. Ook dit is weer vergelijkbaar met

toestanden hier, hoewel het me in Napels toch nog erger lijkt wat de desinformatie en de onwetendheid betreft. Maar doordat ze dag en nacht werkt en zulke schitterende resultaten behaalt, trekt ze natuurlijk de aandacht van de leerkrachten (die anders vrij ver van hun leerlingen lijken te staan) en op aanraden van een van hen schrijft ze zich in aan de universiteit van Pisa.

Door bijlessen te geven gedurende heel de vakantie verdient ze in haar ogen het fortuin van 70000 lire, waarvan ze er 50000 aan haar moeder geeft en ze verlaat voor de eerste keer in haar leven haar geboortestreek.

Het niveau in Pisa ligt een pak hoger dan dat in Napels en ze raakt vertwijfeld door de vraagstelling van de professoren die over haar toelating moeten beslissen, maar ze haalt het. Haar ouders maken het haar niet makkelijk om te vertrekken en oefenen heel wat emotionele chantage op haar uit. Op de dag voor haar vertrek komt ze erachter dat Lila en Nino doorgedaan zijn met hun verhouding en dat Lila 2 maanden zwanger is van hem.

Ferrante is geweldig goed in het uitdelen van verrassende klappen als deze. En als ze er zo een geeft, gebruikt ze dat als cliffhanger voor een volgend hoofdstuk. De lezer is nl. benieuwder naar wat het feit doet met het hoofdpersonage, dan naar het hoe en waarom van het feit zelf. Maar daar moet de lezer dan op wachten tot de volgende bladzijden, of zoals aan het einde van boek twee, dat ik bijzonder ontstemd (omdat het uit was) dichtklapte, tot boek drie.

Het verhaal gaat verder over haar tijd in Pisa en ze beschrijft aandoenlijk hoe het Napolitaanse volksmeisje alle moeite van de wereld doet om zich aan te passen aan de nieuwe academische en stadse wereld: *het doel (...): hun waardering, sympathie en genegenheid (...) winnen.*

Want ze heeft veel te verliezen als ze niet aan de standaarden die daar gelden zou kunnen voldoen: *een eigen ruimte, een eigen bed, een eigen bureau, en een eigen stoel, boeken, boeken en nog eens boeken, een stad die de tegenpool was van Napels en mijn wijk, alleen maar mensen om me heen die studeerden en bereid waren te discussiëren over wat ze bestudeerden.*

Er komt een jongeman in haar leven, een trotskist en hevig antistalinist, maar wel lid van de communistische partij. Hij komt uit een welgestelde familie en overlaadt haar met cadeautjes: kleren, schoenen, jassen, boeken, een nieuwe bril, een buitenlandse reis. Ze neemt het allemaal aan, maar toch wordt ze niet verliefd op hem: hij zakt voor een examen, verdwijnt van de universiteit en uit haar leven.

Zo haar leven te beschrijven in de jaren 63-65, zo, zonder Lila, is een verademing voor haar. Toch moet ze erkennen dat het Lila is die haar gevormd heeft en dat ze van haar heeft geleerd hoe zich met onverschrokkenheid in het leven staande te houden. Maar wat ze in Lila bewondert, haar dapperheid om tegen alle conventies in haar eigen weg te gaan, brengt voor Lila uitsluitend lijden, zoals ze later zal ontdekken.

Nino en Lila hebben een merkwaardige invloed op elkaar: hij maakt in haar het briljante meisje wakker dat ze was voor haar huwelijk en zij stimuleert in hem de student, de onderzoeker, de lezer.

Ferrante heeft het over *de lectuur (...) een geestelijke ruimte*. Dat vind ik een mooie gedachte.

Lila gaat effectief bij Stefano weg om met Nino in een armtierig appartement te kruipen, maar al spoedig is hij op haar uitgekeken, vindt hij dat ze hem te veel van zijn werk afhoudt, maar wat hem vooral stoort is dat ze zijn gelijke wil zijn. Hij vindt dat ze maar iets moet zoeken wat bij haar past: *probeer niet iemand te zijn, die je niet bent (versta, een intellectuele), want daarmee beschadig je mij*.

En met die woorden laat hij Lila en zijn ongeboren kind achter en gaat terug naar mama.

In deze laatste hoofdstukken valt Ferrante flink uit haar rol en schakelt ze moeiteloos over van de ik-persoon naar de alwetende verteller. Ze permitteert het zich als dusdanig in het hoofd van Nino resp. Lila te kruipen en ons te vertellen wat zich daar afgespeeld heeft. Je merkt dat als lezer op, ik kan mij zelfs voorstellen dat het je stoort, maar je kan niet zo makkelijk bedenken hoe ze dit anders moet oplossen.

Op weg naar Lila wordt Nino hardhandig aangepakt door iemand die de zaak van Stefano dient. En Lila gaat noodgedwongen naar haar echtgenoot terug.

Als ze hem zegt dat hij niet de vader is van het kind dat in haar groeit, verkiest hij dit niet te geloven. Haar frustratie omwille van het feit dat Nino de vader is van Lila's kind, uit zich erin dat Elena zich niet op de hoogte laat houden van Lila's toestand en van de bevalling. Ook als ze voor de jaarwisseling een aantal dagen thuis verblijft, zoekt ze Lila niet op: uit angst in het kind Nino te herkennen.

Lila echter gaat volledig op in haar moederschap, maar de echtgenote is weg en als ze hoort dat Stefano een minnares heeft, begint ze zich zorgen te maken over haar toekomst en die van het kind. Maar ondanks de bedreigende situatie wijst ze een voorstel van een van de maffiabazen om bij haar man weg te gaan en zich door hem te laten onderhouden kalmpjes af: het antwoord is nee. *Ik heb je broer niet gewild, en jou wil ik ook niet. Ten eerste omdat ik jullie niet mag,*

hem niet en jou ook niet, en ten tweede omdat jullie denken alles te kunnen doen en je alles te kunnen toe-eigenen zonder enig respect.

Ik vind Lila als personage niet sympathiek, maar ik heb grote bewondering voor haar geestkracht.

Als ze Stefano met zijn overspel confronteert, en alleen maar eist "*dat hij met z'n poten van haar zou afblijven,*" verkracht hij haar brutaal, sluit haar als het ware op in huis, terwijl hij met z'n minnares vrijwel openlijk z'n gang gaat. Het gevolg is dat er veel geweld losbarst: tussen de mannen, en van de mannen tegen hun vrouwen.

Hoe anders verloopt het leven van Elena... En als ze met Pasen een paar dagen naar huis komt, willen alle betrokken partijen haar consulteren:

Kijk, dacht ik sarcastisch, daar dienen de geschiedenistentamens en de klassieke filologie en de glottologie toe, en de duizenden fiches waarmee ik me oefen in nauwkeurigheid: om hen een paar uur rustig te krijgen.

Zo'n zin, daar krijg ik toch een brede grijns van zie....

Als ze Lila opzoekt vertrouwt deze haar een metalen doos toe, met "*alles over de tijd met Nino.*" Ze is bang dat Stefano die vindt. En ze vraagt haar naar een gemeenschappelijke kennis te gaan met een boodschap. In de doos zitten de fameuze schriftjes, waaruit de genialiteit van Lina en de banaliteit van Elena blijkt en Elena raakt er zo door gefrustreerd dat ze de doos mét inhoud in de Arno kiepert. Echter niet voordat ze ze zo intens heeft gelezen dat ze ze uit het hoofd kent.

Het woord depressie valt niet, maar dat is eigenlijk wel waarin Elena terecht komt: hevige zelftwijfel, het gevoel nooit goed genoeg te zijn, bang de verkeerde dingen te doen of het verkeerde te zeggen, "*niet op de juiste manier gekleed te zijn, blijkt te geven van minderwaardige gevoelens, geen interessante gedachten te hebben.*"

De gevoelens kortom van een meisje dat in het verkeerde milieu geboren is en zich daaraan ten koste van grote inspanningen en op eigen krachten wil ontworstelen.

Als we het hebben over democratisering van het onderwijs, moeten we ook aan zulke moeilijkheden misschien wat meer aandacht besteden.

Ook de dubbele moraal ten aanzien van mannen en vrouwen komt aan bod: alleen al door het feit dat Elena ongegeneerd omgaat met de hoger genoemde trotskist, bezorgt haar de naam van "gemakkelijk", en als hij uit haar leven verdwijnt, moet ze heel wat vrijpostigheden het hoofd bieden.

En het snobisme van de studenten die wél uit goede families komen en genieten van het vanzelfsprekende privilege om aan de universiteit te studeren: van het ogenblik dat ze omgaat met een medestudent die de zoon van een professor blijkt te zijn, wordt Elena weer overal gevraagd en met respect behandeld.

De zus van de jongen heet bovendien Mariarosa.

Als ze een middag met de familie doorbrengt, voelt ze zich gewaardeerd om zichzelf:

Ik vond het ook fijn dat niemand uit dat mooie gezinnetje me, zoals zo vaak gebeurde, had gevraagd waar ik vandaan kwam, wat mijn vader deed, en mijn moeder.

Het ging om mij, om mij!

Hier is de trots op de eigen prestatie, de zelf verworven kennis, de ontwikkeling ondanks i.p.v. dank zij het oorspronkelijke milieu.

Elena klampt zich vast aan deze goede partij, opnieuw omdat ze zich op zichzelf niet goed genoeg voelt en zonder dat ze van hem houdt. Uit frustratie begint ze dingen op te schrijven die haar als meisje zijn overkomen: ik vermoed dat de auteur hier haar eigen ontstaan-geschiedenis als schrijver beschrijft. Ze ontwikkelt weer tevredenheid met zichzelf en is trots op haar prestatie als ze afstudeert.

Maar nog trotser is ze als ze hoort dat haar tekst zal worden uitgegeven en ze een royaal voorschot ontvangt.

Als de minnares van Stefano zwanger wordt, verdubbelt ze haar pogingen om hem ertoe over te halen weg te gaan bij Lila, en met h  r te trouwen.

In plaats daarvan, begint hij haar net zo te mishandelen als hij met zijn vrouw doet. Toch treft hij onder druk van anderen maatregelen om Lila uit het huis te krijgen, maar zij is hem te vlug af en verlaat zelf haar woning met iemand die haar zijn hulp heeft aangeboden. Deze man, die al van Lila houdt van toen ze kinderen waren, brengt haar naar een armoedig appartement met enkele basisvoorzieningen. Ook in deze scène krijgen we een voorbeeld van de ongelooflijke geestkracht van Lila: ze maakt hem meteen duidelijk dat ze hem erg dankbaar is, maar dat ze niet bereid is met hem als man en vrouw samen te leven.

En we krijgen een voorbeeld van een man die op de een of andere manier geleerd heeft zijn impulsen onder controle te houden en niet zijn vuisten te gebruiken, maar zijn verstand. Lila neemt een baantje in een worstenfabriek waarmee ze voornamelijk haar handen ruineert.

Bij de boekvoorstelling in Milaan, neemt een man het woord om Elena's roman te prijzen: het was Nino Sarratore.

Daarmee eindigt boek 2 van deze wonderbaarlijke vertelling over twee adolescenten in het Napels en Italië van de jaren 50/60 en in wie, als het goed is, de lezer zichzelf herkent, en hem laat nadenken over zijn eigen ontwikkelingsgeschiedenis. Of beperkt het zich tot de lezeres, en haar ontwikkelingsgeschiedenis. Daar ben ik nog niet uit.

Een selectieve zelfbiografie van Z tot A

door Bart Madou

Elk trimester een stukje eigen biografie. In elke aflevering staat er één (ding)woord centraal, een woord dat mij ooit dierbaar was. Maar ook telkens de naam van drie kunstenaars: een auteur, een componist en een beeldend kunstenaar. Verder bespreek ik nog een locatie die mij in het verleden dierbaar was. Allemaal volgens de letters van het alfabet, maar dan van Z tot A, ditmaal de K.

K

Karekiet

Ben ik muzikaal? Ik denk het niet, toch niet in de zin van bij het lezen van een partituur de muziek in je hoofd te horen of de juiste toon te treffen bij het zingen enz. Maar belet dat om hartstochtelijk van muziek te houden? In geen geval! Ach, misschien ben of was ik wel een beetje muzikaal in de hierboven geschetste zin van het woord. Het bewijs of beter een aanwijzing: de karekiet ('karrekiet' zegden – en zongen – wij)! In de vijfdes kregen wij les van Paul Anouille (die van Ons Dorado), een muziekleraar vol enthousiasme, dat evenwel matig gedeeld werd door zijn leerlingen. Eén van zijn (on)hebbelikheden was een soort wedstrijd, waarbij hij een notenbalk op het bord tekende en daarop van laag tot hoog een tiental (hele) noten. Dan leerde hij een lied aan en dat moesten we zingen terwijl hij telkens op de respectievelijk noten klopte met zijn knokkel. Goed, na twee, drie herhalingen mocht iedereen van de klas naar voor komen en proberen om in stilte het lied in kwestie uit te kloppen. Tok – tok – tok... de meesten geraakten niet verder dan een tiental noten zonder in de fout te gaan. Die keer een heuse wedstrijd met een prijs: een 45-toerenplaatje van Ons Dorado en als opdracht het lied 'De karekiet' (in mijn liederenkrans uit 1960 staat warempel 'Karrekiet').

En ja, ik wou het ook wel eens proberen: exact 100 noten telde dat lied, en al die 100 noten wist ik juist aan te geven. Ik was de enige, of ten minste Marc Hongerloot moest nog komen, maar die speelde in de fanfare en ja bij hem lukte het ook. Twee kandidaten voor één 45-toerenplaatje. Loten dus en Marc won.

Later heb ik nog een jaar solfège geprobeerd in het conservatorium (elke week één avond), maar dat was niet aan mij besteed, waarna ik passief muziekiefhebber ben gebleven.

Kwamen ook in aanmerking: kathedraal, kosmopoliet, Kasper en Kef-fer (zo heetten onze twee Duitse herders).

Kafka

Toeval bepaalt ons leven, zoveel is zeker. Een zestienjarige die in de plaatselijke bibliotheek (dat was toen in de Schooldreef in Oostkamp, hoewel ik niet in Oostkamp woonde) per toeval een boek uit de rekken haalde en zowaar geïntrigeerd werd door de alles bij elkaar nogal prozaïsche titel 'Brieven aan Milena', al moest en moet ik toegeven dat de naam Milena toch niet zo prozaïsch klonk. Franz Kafka, onbekend en toen dus nog onbemind. Maar dat zou vlug veranderen. Brieven aan Milena', een boek waarmee zo niet alles dan toch heel veel begonnen is. Eenrichtingsbrieven want de antwoorden van Milena zijn verloren gegaan. Deze brieven kregen mij als zestienjarige zo in de ban, dat ik van dan af werkelijk alles van Kafka gelezen heb (niet alles óver Kafka, want daar zijn straten van bibliotheken mee gevuld), en toegegeven het oeuvre van Kafka is niet zo uitgebreid als dat van Balzac of Zola, het viel dus best wel mee. Maar niet alleen Franz Kafka intrigeerde me, ook de figuur van Milena Jesenska intrigeerde mij danig. Van de weduwe van Martin Buber is er later een biografie verschenen over Milena, waarbij haar laatste dagen in Ravensbrück beschreven staan. Een werkelijk zeer waardige en moedige vrouw die haar hoofd steeds rechtop gehouden heeft. Kafka zelf is nooit in een vernietigingskamp geraakt, de TBC had hem al jaren voordien geveld. Zijn brieven aan Milena, meer nog dan deze aan Felice Bauer, zijn een ongelofelijk doordringend en diepmenselijk egodocument waarin de typisch kafkaïaanse ironie al fijntjes tussen de regels te vinden is, lees maar eens deze aanhef:

Lieve mevrouw Milena, (ja de aanhef wordt moeilijk, maar het is een van die houvasten in de onzekere wereld, waardoor zieken zich staande kunnen houden en het is nog geen bewijs van gezond worden, als het houvast moeilijk wordt) ik heb nooit onder Duitsers geleefd, Duits is mijn moedertaal en daarom natuurlijk voor mij, maar

het Tsjechisch ligt mij veel beter, daarom ruimt uw brief vele onzekerheden uit de weg, ik zie nu duidelijker de bewegingen van het lichaam, der handen, zo snel, zo beslist, het is bijna een ontmoeting, in ieder geval, als ik dan de ogen tot uw gezicht wil opheffen, breekt er in de rest van de brief – wat een gekheid! – brand uit en zie ik niets dan vuur.

Kwamen ook in aanmerking: Karl Kraus, Kawabata

Korngold

Een wonderkind, zo lees je vaak. Een Tsjechisch Mozartje. Ploef, zomaar een engeltje uit de hemel gevallen. En toch zou de man zich later tevreden moeten stellen met het om den brode componeren van routineuze filmmuziek. Het heeft hem echter niet verhinderd om twee in mijn ogen meesterwerken te schrijven. Ik bedoel zijn vioolconcerto uit 1945 en de opera Die Tote Stadt uit 1920 (hij was toen pas 23 jaar) gebaseerd op Georges Rodenbachs Bruges-la-morte. Ondanks het wat krakkemikkig einde dat de librettist en tevens vader van Erich Korngold aan Die Tote Stadt heeft gegeven, is het geheel muzikaal beschouwd wel een sterke opera, een beetje Straussachtig misschien. Zowel de sopraan (Mariette) als de tenor (Paul) zijn verplicht het beste van zichzelf te geven.

In het eerste bedrijf komen we dan die ontzettend mooie en naar de keel grijpende aria tegen, Mariette's Lied, waarvan ik de eerste strofe even wil citeren:

*Glück, das mir verblieb,
rück zu mir, mein treues Lieb.*

Abend sinkt im Hag

bist mir Licht und Tag.

Bange pochet Herz an Herz

*Hoffnung schwingt sich himmel-
wärts*

*Geluk, dat mij gebleven is
kom terug, mijn trouwe geliefde*

De avond zinkt in de haag

je bent mijn licht en mijn dag

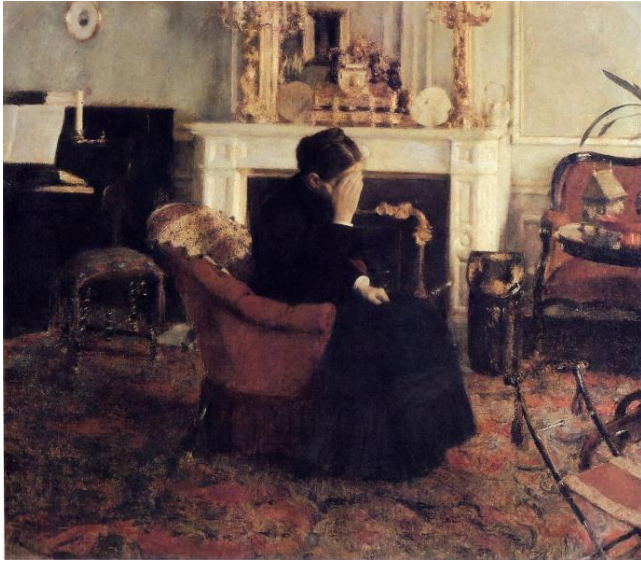
Bang slaat hart tegen hart

hoop stijgt hemelwaarts

Het is voor mij onmogelijk aan te geven welk orkestlied het allermooiste is, steeds blij ik twijfelen tussen 'Beim Schlafengehen' uit de Vier letzte Lieder van Richard Strauss, 'Ich bin der Welt abhanden gekommen' uit de Rückert-Lieder van Gustav Mahler of 'Glück, das mir verblieb', Mariette's Lied uit Die Tote Stadt van Korngold. Alle drie beroeren ze de bodem van mijn ziel.

Kwamen ook in aanmerking: Karajan.

Khnopff

Fernand Khnopff, En écoutant Schumann (1883)

In 'Art & Lies' van Jeanette Winterson vond ik een prachtige bedenk-
king: *"She went to look at paintings. She looked at them until she
could see them, see the object in itself as it really is, although often
this took months. Her own ideas, her own fears, her own limitations,
slipped in between."* Wat herken ik mijzelf hierin als ik voor het schil-
derij 'En écoutant Schumann' sta van Fernand Khnopff. Zelden heb ik
zo lang blijven staan bij een schilderij, ben weggewandeld, op mijn
stappen teruggekeerd, en heb weer gekeken en ben blijven kijken, al
is kijken hier een oververeenvoudiging van het mentale proces dat
zich dan in mij afspeelde. Mijn eigen ideeën, angsten, mijn eigen be-
perkingen drongen dwars doorheen mijzelf. Ik kon, ik moest de tijd,
de omgeving, alles vergeten bij dat ene schilderij. De rechterhand op
de piano, Schumann (Kinderszenen? Albumblätter? Nachtstücke?), de
rechterhand van de vrouw waarin een heel leven ligt verdoken, een
geleefd leven, de hartstochten, de tegenslagen, het afscheid, de be-
rusting.

De rust die zachter dan een herfstavond over mij heen valt. Uiterst
zelden wellen er tranen bij het bekijken van een schilderij, maar hier
werden de contouren van de zittende vrouw wazig door mijn opko-

mende tranen. Kon ik dan maar zuchten 'nu alles volbracht is', meer dan ooit wenste ik dat deze onwerkelijkheid mijn eeuwige werkelijkheid zou worden.

Kwamen ook in aanmerking: Klee, Klimt, Kiefer

Kamponde

Nee dit stukje wereld weet u beslist niet liggen. Ik heb geweten dat er iemand een brief verstuurd had met als adres 'Père Charles Peeters, Zaïre' en ja Karel Peeters – de andere paters noemden hem Meneerke Peeters – verblijvende in Kamponde, Kasaï, Zaïre heeft deze brief ontvangen. Wij waren pas één maand getrouwd en daar zaten wij dan, in Kamponde, midden in de brousse. Zoek maar eens op Google Earth naar Kamponde, al die hutjes verborgen in het groen, en links een complex met een binnenplaats met een stervormig wegenpatroon: dat is Institut Untu, waar wij twee jaar wetenschappen (mijn vrouw) en wiskunde (ikzelf) onderwezen hebben aan vaak hongerige leerlingen (want de bevoorrading was daar niet alles) in overvolle klassen, met drie op een bank voor twee en de meesten met tjokvol geschreven bladzijden in een schriftje.

Alles bij elkaar een mooie tijd, de dichtste stad, Kananga – het vroegere Luluaburg – lag op 3 à 6 uur rijden (al naar gelang het droog seizoen of het regenseizoen was) en Kamponde lag zowat aan het einde van de wereld, want niet eens langs een verbindingsweg maar eerder verstoken in het binnenland. Samen met ons waren er nog 5 of 6 blanken die daar woonden: twee paters Scheutisten, Paul en Marc, en twee broeders van hetzelfde merk: broeder Albert en Meneerke Peeters, die niet op de missie woonde maar op zijn eentje in het vroegere dodenhuisje woonde.

Verder het eerste jaar nog Durward van het Peace Corps, het tweede jaar twee meisjes van dezelfde organisatie, Karen en Norma.

En dan wij twee, we woonden in de vroegere materniteit, vrij groot dus met een tuin vol sinaasappel- en citroenbomen maar binnenshuis geen stromend water, en sporadisch elektriciteit. Nou dat ging zo: 's morgens zetten de paters de generator voor een dik uur aan, er werd water gepompt die we in het bad lieten lopen, dat was onze voorraad voor de rest van de dag. Tegelijkertijd werd er een autobatterij in huis opgeladen, dan konden we 's avonds overschakelen op een circuit van gelijkstroom zodat we nog licht hadden. Dat was wel nodig, want die lessen voorbereiden in het Frans, het kostte wel wat moeite.

Maar ja natuurlijk, een onmetelijk en ondoorgrondelijk landschap, een machtige nachtelijke hemel waar je de miljoenen sterren van de Melkweg bijna één voor één kon tellen, zo helder was het.

Kwamen ook in aanmerking: Kassel, Kopenhagen.

Volgende aflevering: J

Het favoriete boek van Albert Dhont

Wolfgang Borchert, Draussen vor der Tür

Nooit gedacht dat ik andermaal zou teruggrijpen naar Nachkriegsliteratuur. Voor de derde keer in mijn leven. Neen, niet Oorlog en Terpentijn, wel Draussen vor der Tür van Wolfgang Borchert, een 'beduidend exemplaar' in mijn boekenkast. Het enige drama van deze vroeg gestorven dichter; zelf frontsoldaat, is een vertwijfelde protestschreeuw tegen de verwoestende en verderfelijke macht van oorlog en geweld.

Zelf ben ik als knaap opgegroeid in de oorlogsjaren: intocht en aftocht van Duitse soldaten, bombardement van Kortrijk en St.-Michiels-Brugge, slag van Moerbrugge-Oostkamp, bezetting van de Abdij van Zevenkerken door de beruchte Organisation Todt, bevrijding door de Canadezen...

Als jong leraar, nog getraumatiseerd door de voorbije gewelddaden, wilde ik wellicht de noodkreet van W. Borchert kenbaar maken bij de jeugd. Tegen elke vorm van geweld: "Sag Nein!"

Draussen vor der Tür brengt het verhaal van onderofficier Beckmann ten tonele. Die komt na de oorlog in Hamburg terug en stoot daar op onbegrip en isolement. Zijn vrouw dacht dat hij aan het front gesneuveld was en was ondertussen hertrouwd. Beckmann voelt zich letterlijk en figuurlijk 'draussen' d.i. buitengezet.

In een heftig en kordaat, duidelijk expressionistisch taalgebruik toont de auteur aan hoe de staat hem en zijn volk verraden heeft en hoe het volk zichzelf in de vernieling geholpen heeft.

Ook in zijn Kurzgeschichten als das Brot, An diesem Dienstag, Dann gibt es nur eins, predikt Borchert een ondubbelzinnig pacifisme. Hij was de spreekbuis van een misnoegde en ontmoedigde generatie. "Wir sind die verlorene Generation!"

In de jaren vijftig en zestig was dit een ruim deel van de leerstof in mijn lessen Duits. Naast teksten van Heinrich Böll, Stefan Andres (Wir sind Utopia) lazen wij met veel belangstelling poëzie van Bertolt Brecht (Mein Bruder war ein Flieger) en van Paul Celan (Todesfuge). Een tweede keer greep ik terug naar dit beduimeld boekje bij de Balkanoorlogen van 1990: volkerenmoorden in Joegoslavië (Serven, Kroaten, Bosniërs), volksverhuizingen. Op het einde van mijn loopbaan moesten mijn leerlingen mij gelijk geven dat Borcherts 'Not-schrei' rauwe realiteit is.

Nu heb ik voor de derde keer mijn "Draussen vor der Tür" voor mij liggen. De schrijvende taferelen van geweld in Syrië, Iran, Turkije; bootvluchtelingen, de nieuwe grote volksverhuizing van wanhopige mensen over heel Europa en het cynisme van Isis, Assad en trawanten

stemmen een mens toch wanhopig!

Bondskanselier Angela Merkel moet ergens de boodschap van haar landgenoot Wolfgang Borchert begrepen hebben. Zijn "Sag Nein" vertaalde zij met "Wir schaffen es".

Hoop doet leven

Horen, zien en schrijven...

"Om het ideaal Europa te laten voortbestaan, moeten de Europese burgers hun inspanning en middelen echter niet alleen inzetten uit pure noodzaak maar ook vanuit een gevoel van morele verplichting."

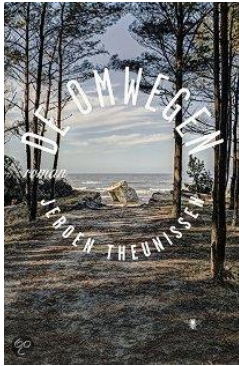
Aykan Erdemir, Turks antropoloog (°1974)

DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem

De leesgroep Zedelgem las "De Omwegen" van Jeroen Theunissen

door Marie-Claire Devos

Ondanks de lovende kritieken in de pers heeft slechts één iemand van de leesgroep de picareske roman graag gelezen. Het levensverhaal van de Vlaamse drielingbroers, respectievelijk, Jo de intellectueel, Jo de compromisloze wereldverbeteraar, en Jo de veramerikaniseerde multimiljonair die via omwegen toch weer in België terecht komen, kon weinig mensen boeien. Dit

wordt dan ook vermoedelijk de kortste boekbespreking in mijn carrière. Hoe het boek ooit op de shortlist Libris Literatuurprijs belandde was voor velen van de leesgroep een raadsel. Het is een vrijblijvende leeservaring geworden die overloopt van kitscherige symboliek in een ironische en beschrijvende vertelstijl, die geen engagement van de lezer verlangt.

De schrijver (°Gent, 26 juli 1977) docent cultuurgeschiedenis aan de afdeling RITS van de Erasmushogeschool. Hij woont in de Vlaamse Ardennen met vriendin en zontje.

Bibliografie

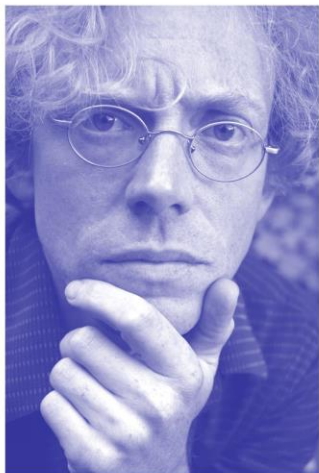
- De onzichtbare (2004 - Meulenhoff)
- Thuisverlangen (2005 - Meulenhoff|Manteau)
- Het einde (2006 - Meulenhoff|Manteau)
- Een vorm van vermoedigheid (2008 - Meulenhoff|Manteau)
- Het zit zo (2009 - Meulenhoff|Manteau)
- De stolp (2010 - Meulenhoff|Manteau)
- De omwegen (2013 - De Bezige Bij)
- Onschuld (2014 - De Bezige Bij)

"Houd op met het loze gepraat hoe een goed mens behoort te zijn, en wees er een."

Marcus Aurelius, in "Gedachten voor mezelf"

HET BELEEFDE GENOT VZW

6de Thomas MANNlezing

**Prof. dr.
Hendrik Vos**

Hoe Europa ons leven beïnvloedt

*Een verrassende kijk in de Europese keuken,
waar het er vaak levendiger aan toe gaat dan
meestal wordt gedacht.*

Inleider: Prof. dr. Luk Van Langenhove (UNU-CRIS)

**Zondag 8 mei 2015, 10.30 u.
GLAZ, Torhoutsesteenweg 52A,
8210 Loppem**

toegang: 8 € (red. 6 €) - aperitief inbegrepen

*Het Beleeftde Genot &
Bibliotheek Zedelgem*

DE TIJD HERVONDEN?

*Leven & werk
van
Marcel Proust*

door RITA BACKX

29 mei 2016 om 11 u.

Bibliotheek Zedelgem

5 € incl. aperitief

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING